

USAID
NGA POPULLI AMERIKAN
OD AMERIČKOG NARODA

Të Gjeturat dhe Rekomandimet e Dhjetë Organizatave Lokale nga
Aktivitetet e Monitorimit të Gjykatave

Nalazi i Preporuke Deset Lokalnih Organizacija iz Aktivnosti
Praćenja Rada Sudova

Findings and Recommendations of Ten Local Organizations
from Court Monitoring Activities

Të Gjeturat dhe Rekomandimet e Dhjetë Organizatave Lokale nga
Aktivitetet e Monitorimit të Gjykatave

Projekti
“Rritja e Vetëdijes dhe Pjesëmarrjes së Qytetarëve në Sistemin e Drejtësisë”

**Të gjeturat dhe rekomandimet e dhjetë organizatave lokale
nga aktivitetet e monitorimit të gjykatave**

Ky raport është bërë i mundur me përkrahjen e popullit amerikan përmes Agjencisë së Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID).

MOHIM

Pikëpamjet e shprehura në këtë publikim jo domosdoshmërisht pasqyrojnë pikëpamjet e Agjencisë së Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar ose të Qeverisë së Shteteve të Bashkuara.

PËRMBAJTJA

HYRJE	3
INFORMATA TË PËRGJITHSHME	4
ORGANIZATAT LOKALE TË KOSOVËS QË REALIZUAN AKTIVITETET E MONITORIMIT TË GJYKATAVE	5
GJETJET DHE REKOMANDIMET NGA AKTIVITETET E MONITORIMIT TË GJYKATAVE	7
Qendra për Avokim dhe Kulturë Demokratike – ACDC nga Mitrovica e Veriut	7
Iniciativa për Progress - INPO nga Ferizaj	8
Femrat Aktive të Gjakovës – AGJK nga Gjakova	9
Qendra për Politika dhe Avokim – QPA nga Prishtina	11
AGRO EKO nga Gjlani	12
Elita nga Vitia	13
Qendra për Integrim dhe Zhvillim - CIDD nga Dragashi	16
POLIS nga Lipjani	17
Partners Kosova - Qendra për Menaxhim të Konfliktëve nga Prishtina	20
Shoqata e Intelektualëve të Pavarur - SHIP nga Deçani	23

HYRJE

Në shkurt 2013, Qendra e Trajnimeve dhe Burimeve për Avokim (ATRC) nënshkroi kontratën me USAID-in për të zbatuar projektin “Rritja e vetëdijes dhe pjesëmarrjes së qytetarëve në sistemin e drejtësisë” me qëllimin e përgjithshëm për të përmirësuar funksionimin e gjykatave dhe sistemit të drejtësisë përmes përkrahjes së organizatave lokale për monitorimin e gjykatave dhe ngritjen e vetëdijes publike, dhe me anë të kësaj rritjen e transparencës dhe drejtësisë në mesin e institucioneve të drejtësisë në Kosovë.

Në pëpjekje për të përmirësuar sistemin gjyqësor në Kosovë, ATRC përmes projektit “Rritja e vetëdijes dhe pjesëmarrjes së qytetarëve në sistemin e drejtësisë” ftoi përfshirjen e drejtpërdrejtë të organizatave lokale në kryerjen e aktiviteteve monitoruese dhe realizimin e edukimit dhe vetëdijësimit publik që synon luftimin e korrupsionit dhe rritjen e transparencës e drejtësisë në institucionet e sektorit të drejtësisë në Kosovë.

Përmes zbatimit të projektit, ATRC ofroi përkrahje me grante për 40 organizata lokale për realizimin e aktiviteteve për monitorimin e gjykatave edhe vetëdijësim publik.

Me 24 tetor 2014, USAID/ATRC përzgjedhën dhjetë organizata lokale për të realizuar aktivitetet e monitorimit të gjykatave. Qëllimet e dhënies së këtyre granteve ishin për të realizuar nismat e monitorimit të gjykatave në Kosovë, e poashtu edhe natyrën dhe mjetet e përdorura për të monitoruar nismat në gjykata me qëllimin e përgjithshëm të ekspozimit të më shumë njerëzve ndaj sistemit të drejtësisë dhe krijimit të rrugëve për qytetarët për të promovuar reformat në sektorin e drejtësisë dhe për të përmirësuar performancën e gjykatave. Nga organizatat lokale të financuara përmes këtij projekti pritej që: të rrisin vetëdijen dhe pjesëmarrjen e qytetarëve në sistemin e drejtësisë; të rrisin numrin e përgjithshëm të pjesëtarëve të komunitetit që angazhohen në nismat për monitorimin e gjykatave; të përdorin informatat e mbledhura përmes monitorimit të gjykatave që të rekomandojnë përmirësime dhe/ose avokojnë për ndryshime; dhe të rrisin njohuritë për gjykatat në mesin e komuniteteve lokale.

ATRC gjatë kësaj periudhe organizoi takime formale mes organizatave lokale dhe institucioneve të drejtësisë në Kosovë: Këshillit Gjyqësor të Kosovës (KGJK-së), Këshillit Prokurorial të Kosovës (KPK), dhe Zyrës së Prokurorit Dicipinor në adresimin e problemeve dhe shqetësimeve të përfituesëve të granteve, dhe poashtu ndarjen e informatave mes palëve. Gjatë tërë këtyre takimeve organizatat lokale kishin rastin që drejtpërdrejtë të paraqesin shqetësimet e tyre dhe gjetjet ditore për problemet e caktuara derisa monitoronin gjykatat, e poashtu kishin rast të merrnin këshilla lidhur me çështjet e prekshme që ata do të duhej t’i merrnin parasysh derisa zbatonin aktivitetet e monitorimit në gjykata.

Si rezultat, këto organizata lokale përgatitën raportet e monitorimit të gjykatave. Këto raporte përmbajnë vëzhgimet e punës së përfituesëve të granteve mbi monitorimin e gjykatave në komunitetet e tyre, prezantimin e gjetjeve dhe rekomandimeve që kanë të bëjnë me çështjet që adresohen. Gjatë këtij projekti përfituesit e granteve u fokusuan në çështjet e monitorimit që kanë të bëjnë me komunitetet e tyre kryesisht në: funksionimin dhe procedimin e gjykatave; rastet ndër-etnike, rastet që përfshinin paraburgimin dhe rastet që përfshinin femrat dhe fëmijët; rastet e trashëgimisë që kanë të bëjnë më të drejtat e grave dhe të drejtën familjare; prerjen e pyjeve dhe degradimin e lumenjëve dhe natyrës, mashtrimet zgjedhore, korrupsionin dhe transparencën; dhe rastet që kthehen nga Qendrat e Ndërmjetësimit, të zgjidhura ose të pazgjidhura. Këto raporte poashtu u prezantuan para publikut të gjerë nga secili përfitues granti në tryeza të rumbullakta, debate publike, dhe konferenca për shtyp. Shumica e prezantimeve të raporteve u përcollën dhe u mbuluan nga mediat lokale dhe nacionale.

INFORMATA TË PËRGJITHSHME

Republika e Kosovës e shpalli pavarësinë e saj me 17 shkurt 2008, dhe filloi tranzicionin e saj nga një territor i administruar nga Kombet e Bashkuara në një shtet të vetë-qeverisur. Përkrahja e Qeverisë së SHBA-ve për tranzicionin e Kosovës në një demokraci tërësisht funksionale, e qeverisur nga Sundimi i Ligjit, ka përfshirë përkrahjen për gjyqësorin dhe institucionet tjera të sektorit të drejtësisë për të zbatuar reformat ligjore dhe për të vendosur integritet dhe efektivitet të fuqishëm institucional, e poashtu edhe për përkrahje për shoqërinë civile për të promovuar sundimin e ligjit, avokimin për qeverisje të përmirësuar dhe promovimin e transparencës.

Që nga janari 2013, sistemi i gjykatave i Kosovës ka kaluar përmes një procesi të rëndësishëm ristrukturimi i paraparë me Ligjin e ri për Gjykatat. Reforma e përshkruar nga Ligji përfshin ristrukturimin e sistemit të gjykatave për të ndihmuar në harmonizimin e operacioneve dhe procedurave të gjykatave në shtatë (7) Gjykata Themelore të shkallës së parë me jurisdiksion të përgjithshëm; një (1) Gjykatë të Apelit me jurisdiksion në tërë vendin e vendosur në Prishtinë, dhe Gjykata Supreme si autoriteti gjyqësor përfundimtar në Kosovë. Duke qartësuar linjat e autoritetit, përgjegjësisë dhe llogaridhënies, kjo strukturë e re është vendosur për të përmirësuar funksionimin e gjyqësorit, përmirësimin e qasjes së publikut, transparencës, efikasitetit, dhe llogaridhënies në gjykatat në Kosovë.

Një sistem i drejtësisë që është tërësisht transparent i shërben të drejtës së publikut për të mësuar për rezultatet, sukseset dhe sfidat e sistemit të drejtësisë. Mediat, shoqëria civile dhe grupet tjera të interesit ndihmojnë në ndërtimin e një baze demokratike kur ato monitorojnë dhe informojnë publikun. Është me rëndësi të përcillen gjetjet e projektit tek akterët relevantë, duke përfshirë Këshillin Gjyqësor të Kosovës, Këshillin Prokurorial të

Kosovës, Ministrinë e Drejtësisë dhe qeverinë në tërësi, dhe Kuvendin e Kosovës. Informatat e mbledhura përmes procesit të zbatimit të projektit do t'i ndihmojnë organizatat lokale të dizajnojnë dhe ndërmarrin fushata efektive për avokim që mund të sjellin ndryshime pozitive në sektorë të caktuar në sistemin e drejtësisë.

Shumë organizata vendore në Kosovë kanë qenë aktive në avokimin për reformimin e drejtësisë, ku shumë organizata kanë dizajnuar dhe zbatuar fushata të monitorimit dhe vetëdijësimit publik. Përmes aktiviteteve të monitorimit dhe vetëdijësimit publik për gjykatat dhe sistemin gjyqësor në përgjithësi, shoqëria civile rrit nivelin e transparencës dhe llogaridhënies së institucioneve gjyqësore të Kosovës dhe nxit publikun e informuar më mirë që aktivisht të marrë pjesë në përpjekjet për reformë.

Në përpjekje për përmirësimin e sistemit gjyqësor në Kosovë, projekti “Rritja e vetëdijes dhe pjesëmarrjes së qytetarëve në sistemin e drejtësisë” i përkrahur nga USAID-i dhe zbatuar nga Qendra e Burimeve dhe Trajnimeve për Avokim (ATRC), ka përkrahur përfshirjen e drejtpërdrejtë të organizatave lokale në realizimin e aktiviteteve për monitorimin e gjykatave që synuan rritjen e transparencës dhe drejtësisë në institucionet e sektorit të drejtësisë në Kosovë.

ORGANIZATAT LOKALE TË KOSOVËS QË REALIZUAN AKTIVITETET E MONITORIMIT TË GJYKATAVE

1. Qendra Avokuese për Kulturë Demokratike – ACDC nga Mitrovica veriore

Projekti “Monitorimi dhe raportimi për punën e gjykatës Themelore të Mitrovicës” u fokusua në monitorimin e punës së Gjykatës Themelore të Mitrovicës me seli në Vushtrri, mbi çështjet e rasteve ndër-etnike, rastet që përfshijnë paraburgimin dhe rastet që përfshijnë femrat dhe të miturit.

2. Iniciativa për Progres - INPO nga Ferizaj

Projekti “Rritja e vetëdijes dhe pjesëmarrjes së qytetarëve në sistemin e drejtësisë” u fokusua në monitorimin e funksionimit dhe procedurave të gjykatës themelore të Ferizajt dhe degëve të saj në Kaçanik dhe Shtërpce.

3. Femrat Aktive të Gjakovës - FAGJ nga Gjakova

Projekti “Monitorimi i Gjykatës Themelore të Gjakovës në lëminë e të drejtës familjare” u fokusua në monitorimin e seancave në Gjykatën Themelore të Gjakovës në fushën e të drejtës familjare.

4. Qendra për Politika dhe Avokim - QPA nga Prishtina

Projekti “Për Gjyqësi më Transparente” u fokusua në monitorimin e punës së Gjykatës Themelore në Gjakovë, degës së Gjykatës Themelore të Pejës në Klinë, dhe degës së

Gjykatës Themelore të Gjakovës në Rahovec, duke i kushtuar vëmendje të veçantë rasteve penale sipas Nenit 347 të kodit penal: ndotja, shkatërrimi dhe degradimi i mjedisit duke u fokusuar në rastet penale të degradimit të shtratit të lumenjëve në Gjakovë, Klinë, dhe Rahovec.

5. AGRO EKO nga Gjilani

Projekti “Drejtësia për Qytetarët” u fokusua në monitorimin e efikasitetit të Gjykatës Themelore në Gjilan në procedimin dhe zgjidhjen e rasteve të dhunës në familje dhe divorceve.

6. Elita nga Vitia

Projekti “Gjykatë Efektive-Drejtësi për Qytetarët II” u fokusua në monitorimin e aktiviteteve të Gjykatës Themelore në Viti, në pranimin, rishikimin, dhe procedimin e rasteve për rastet e ndërlidhura me dëmtimin e pyjeve, dhe monitorimin e punës së Policisë së Kosovës në zbatimin e rasteve të ndërlidhura me degradimin e pyjeve, e poashtu edhe monitorimin e agjencisë pyjore në raportimin e rasteve të degradimit të pyjeve në gjykatë.

7. Qendra për Integrim dhe Zhvillim - CIDD nga Dragashi

Projekti “Gjykata transparente dhe llogaridhënëse” u fokusua në monitorimin e Gjykatës Themelore të Prizrenit, Dega në Dragash, për llogaridhënien dhe transparencën në lidhje me mashtrimet zgjedhore, luftimin e korrupsionit, dhe rritjen e transparencës në institucionet gjyqësore.

8. POLIS nga Lipjani

Projekti "Drejtësia me qasjen e qytetarëve në shërbime të drejta gjyqësore III" u fokusua në monitorimin e seancave gjyqësore në Gjykatën Themelore të Prishtinës, Dega në Lipjan, në lidhje me rastet që përfshinin femrat dhe minoritetet.

9. Partners Kosova - Qendra për Menaxhim të Konfliktëve nga Prishtina

Projekti “Monitorimi i Gjykatës Themelore-dega në Deçan II” u fokusua në monitorimin e procesit të referimit të rasteve civile nga Gjykatat Themelore dhe Zyrat e Prokurorëve tek Qendrat e Ndërmjetësimit në secilën qendër në komunat e përzgjedhura dhe do të monitorojë rastet që kthehen prej Qendrave të Ndërmjetësimit, të zgjidhura ose të pazgjidhura.

10. Shoqata e Intelektualëve të Pavarur - SHIP nga Deçani

Projekti “Monitorimi i Gjykatës Themelore-Dega në Deçan II” u fokusua në monitorimin e seancave të ndërlidhura me pyjet dhe monitorimin e zbatimit pas nxjerrjes së vendimit, dhe publikimin e gjykimeve pas ato të bëhen të plotfuqishme.

GJETJET DHE REKOMANDIMET NGA AKTIVITETET E MONITORIMIT TË GJYKATAVE

Qendra për Avokim dhe Kulturë Demokratike – ACDC nga Mitrovica e Veriut

ACDC nga Mitrovica u fokusua në monitorimin e punës së Gjykatës Themelore të Mitrovicës me seli në Vushtrri, në çështjet si rastet ndër-etnike, rastet që përfshijnë paraburgimin dhe rastet që përfshijnë femrat dhe të miturit.

Të gjeturat:

- Gjykata punon në kushte shumë të rënda të cilat, para se gjithash, kanë të bëjnë me mungesën e hapësirës së nevojshme për punën e gjykatësve dhe personelit mbështetës si dhe për mbajtjen e gjykimeve;
- Numri i rasteve të pazgjidhura është i madh;
- Numri i gjykatësve është i pamjaftueshëm në raport me numrin e lëndëve të pazgjidhura, si dhe numrin e lëndëve të reja;
- E drejta në përdorim të gjuhës respektohet, me disa përjashtime të vogla;
- Procedurat e dëbimit në shumë raste janë jo efikase;
- Mundësia që palët në mungesë në lëndë pronësore t'i mbrojnë të drejtat dhe interesat e tyre pothuajse nuk ekziston;
- Ekzistojnë sfida në procedura ku janë të përfshira gratë dhe të miturit, para se gjithash për shkak të mungesës së institucioneve të para-burgimit në veri;
- Transparenca e gjykatësve nuk është në nivelin e duhur, për shkak të mos ekzistimit të statistikave, dhe informacionet nuk bëhen publike sepse Gjykata nuk ka ueb faqe.

Rekomandimet:

- Të sigurohen kushte më të mira për punën e Gjykatës themelore në Mitrovicë. Kjo, para se gjithash, ka të bëjë me sigurimin e hapësirës optimale për punën e gjykatësve dhe personelit mbështetës. E njëjta vlen edhe për punën e Prokurorisë themelore të Mitrovicës;
- Të punohet më me efikasitet në zbatimin e Strategjisë për zvogëlimin e lëndëve të pazgjidhura. Një prej mënyrave do të mund të ishte bashkëpunimi me organizatat të cilat ofrojnë mënyra për zgjidhje alternative të kontesteve, siç janë Qendrat për ndërmjetësim. Rrjedhimisht, nevojitet bashkëpunim më i madh i Gjykatës themelore me Qendrën për ndërmjetësim në Mitrovicë. Megjithatë, për të fuqizuar këtë bashkëpunim, në kuptim të numrit më të madh të rasteve të zgjidhura me ndërmjetësim, nevojitet rritja e kapaciteteve të Qendrës për ndërmjetësim në Mitrovicë, para se gjithash për nga numri i ndërmjetësuesve. Ministria e drejtësisë është një faktor shumë i rëndësishëm për realizimin e këtij propozimi;
- Rritja e numrit të gjykatësve, gjë që edhe pritet nga zbatimi i Marrëveshjes së Brukselit në lëminë e gjyqësisë;

- Njoftimet gjyqësore të përkthehen edhe në gjuhën serbe;
- Të mundësohet që procedurat gjyqësore në të cilat palët janë nga komuniteti pakicë të mbahen në gjuhën e tyre amtare;
- Të avancohet procedura e dëbimit. Në këtë kuptim, nevojitet bashkëpunim më i lartë dhe më efikas i institucioneve të gjyqësisë, policisë dhe agjensive të tjera relevante;
- Të aplikohet mekanizmi përmes të cilit, në lëndët pronësore, palët në mungesë të jenë të njoftuar lidhur me rrjedhën e procedurës në mënyrë që të mund t'i mbrojnë të drejtat dhe interesat e tyre. Një prej mënyrave do të ishte shfrytëzimi i mediave, të shtypur dhe elektronike, në Serbi, si dhe krijimi i ueb faqeve të gjykatave. Gjithashtu, kërkohet bashkëpunim më i mirë me Odën e Avokatëve 14 të Kosovës, posaçërisht me Komisionin e tyre për bashkësitë pakicë, për mbrojtjen e interesave të palëve në mungesë në kontestet pronësore, në të cilat janë të përfshirë pjesëtarët e pakicave;
- Të avancohet transparenca e punës së gjykatës, përmes disponueshmërisë së statistikave dhe përmes prezantimeve në internet që do të mundësonin qasje në aktgjykimet e gjykatës dhe informatave mbi punën e përgjithshme të gjykatës;

Iniciativa për Progres - INPO nga Ferizaj

Projekti “Rritja e vetëdijes dhe pjesëmarrjes së qytetarëve në sistemin gjyqësor” është fokusuar në monitorimin sistematik të Gjykatës Themelore në Ferizaj dhe degët e saj në Kaçanik dhe Shtërpce, me qëllim të evidentimit të elementeve që mundësojnë transparencën dhe respektimin e parimit të publicitetit në procedurat gjyqësore.

Të gjeturat:

- Departamenti për të Mitur në Gjykatën themelore në Ferizaj ka shprehur gadishmërinë e plotë për bashkëpunim dhe ka marrë iniciativën për një fushatë të përbashkët me organizatën INPO me qëllim të rritjes së vetëdijes së nxënësve të shkollave të mesme në komunën e Ferizajt lidhur me delikuencën tek të miturit;
- Ka mungesë të statistikave dhe të dhënave lidhur me numrin e rasteve të zgjidhura nga gjykata, poashtu rasteve të cilat mund të parashkruheshin për shkak të mos ndërmarrjes së ndonjë veprimi juridik nga ana e Gjykatës.

Rekomandimet:

- Gjykata Themelore në Ferizaj dhe degët e saj në Kaçanik dhe Shtërpce në vazhdimësi të promovojnë transparencën ndaj publikut si një prej parimeve të funksionimit të saj;
- Gjykata në vazhdimësi të promovojë dhe inkurajojë pjesëmarrjen e qytetarëve në seancat dhe procedurat gjyqësore që zhvillohen në Gjykatë;
- Gjykata të kujdeset që objekti i ri të ndërtohet sa më shpejtë, në mënyrë që të krijohen kushte më të mira për gjykim në salla të gjykimimit;
- Të zhvillohet edhe më shumë Zyra për Informim e gjykatës, dhe të krijohen raporte më të mira në mes të Gjykatës dhe shoqërisë civile;

- Gjykata të mbajë të dhëna statistikore çdo vit lidhur me rastet e zgjidhura, rastet e pazgjidhura, afatet e parashkrimit të lëndëve, etj;
- Këshilli Gjyqësor i Kosovës sa më parë të krijojë platformën online të databazës së të gjitha lëndëve që gjenden në të gjitha Gjykatat e Republikës së Kosovës.

Femrat Aktive të Gjakovës – AGJK nga Gjakova

Projekti “Monitorimi i Gjykatës Themelore në Gjakovë në lëminë e të drejtës familjare” është fokusuar në monitorimin e ligjit familjar, me qëllim të përmirësimit të efikasitetit dhe efektivitetit të seancave gjyqësore në Gjykatën Themelore në Gjakovë në lëminë e të drejtës familjare.

Të gjeturat:

- Në shumicën e seancave, gjyqtarët kompetent të kësaj gjykate bëjnë përpjekje maksimale që të zbatojnë dispozitat ligjore të parapara sipas Ligjit për Familjen dhe Ligjit për Procedurën Kontestimore;
- Zakonisht seancat mbahen në zyrat e gjyqtarëve për shkak të mungesës së hapësirës;
- Shkurorëzimet me marrëveshje janë zgjedhur me një seancë të vetme në gjykatë, ndërsa disa konteste kanë zgjatur me vite si p.sh, një lëndë me alimentacion që ka zgjatur 15 vite, deri sa është bërë vërtetimi i atësisë;
- Gjykata nuk është përgjegjëse për vonesën e shkaktuar nga sjellja e parashtruesit të kërkesës. Pala gjyqësore ka të drejtën për të shfrytëzuar plotësisht të drejtat e veta procedurale, megjithatë duke e bërë këtë vonon procedurën, gjykata nuk do të mbahet përgjegjëse për atë pjesë të vonesës;
- Seancat gjyqësore zakonisht fillojnë me vonesa, për arsye nga më të ndryshmet, përfshirë këtu dështimin për të ekzaminuar padinë siç duhet pas pranimit, dështimi për të ia dorëzuar padinë të paditurit brenda kohës së paraparë, dështimi për të mos zhvilluar fare procedurën përgatitore apo ashtu siç parashihet me ligj, dhe dështimi për të caktuar datën për seancën e shqyrtimit kryesor;
- Vazhdon moslajmërimi i gjykimeve në tabelën e shpalljeve dhe mbajtja e seancave në zyrat e gjyqtarëve, ku gati gjysma e seancave të monitoruara nuk lajmërohen në tabelën e shpalljeve. Për këtë shkak, publiku nuk ka pasur mundësi të përcjellë 11 shqyrtime publike;
- Në të shumicën e rasteve, gjyqtarët porotë vazhdojnë të jenë në gjykim vetëm sa për të plotësuar formalisht kriterin ligjor në lidhje me përbërjen e trupit gjykues;
- Dështon paraqitja e palëve në seanca, madje edhe kur janë të ftuar në mënyrë të rregullt (25% të rasteve);
- Në shumicën e rasteve lëndët kryhen sipas prioritetit, siç janë shkurorëzimet me marrëveshje dhe rastet me element ndërkombëtare;
- Adresat e pasakta të palëve si pasojë e ndërrimit të emrit të rrugëve, apo ndërrimit të vendbanimit të palës dhe mosnjoftimit të gjykatës për ndryshim destinacioni.
- Të gjeturat teknike fatkeqësisht po konsiderohen si shkelje të natyrës së lehtë dhe rrjedhimisht të “tolerueshme” për shkak të ngarkesës së madhe dhe kushteve jo aq

të mira, megjithatë të gjitha këto ndikojnë në mbarëvajtjen e shqyrtimeve gjyqësore;

- Mosrealizimi i alimentacionit dhe mosplotësimi i detyrimit nga ana e gjykatës për shkak të gjendjes ekonomike;
- Pajtimi i bashkëshortëve, duke e pasur parasysh parimin “institucioni i martesës duhet të ruhet”, ligjvënësi ka paraparë fazën e pajtimit të bashkëshortëve si mundësi të ruajtjes së martesës duke pasur parasysh pasojat që mund të shkaktohen në rast të zgjidhjes së saj. Në rastet e shkurorëzimeve me marrëveshje nuk zbatohet kjo procedurë, pra ka neglizhencë në zbatimin e dispozitave ligjore nga ana e gjyqtarëve.

Rekomandimet:

- Gjykatat kompetente që vendosin për rastet e konflikteve familjare, sidomos Gjykata Themelore në Gjakovë, të mos lejojnë zvarritje procedurale të pajustificueshme. Ligji për familjen dhe ligji për procedurë kontestimore parasheh që rastet të zgjidhen brenda kohës së arsyeshme. Vonesat e ndarjes së drejtësisë mund ta rrezikojë besueshmërinë dhe efikasitetin e saj. Arsyeshmëria e kohëzgjatjes së procedurës duhet të vlerësohet në kuptim të rrethanave të veçanta të rastit, duke pasur parasysh ndërlikueshmërinë e rastit si dhe sjelljen e parashtruesit të kërkesës dhe autoriteteve kompetente;
- Të rritet numri i gjyqtarëve porotë. Në Gjykatën Themelore në Gjakovë ndihet mungesë e madhe e gjyqtarëve porotë sepse ka raste kur në të njëjtën kohë mbahen seanca gjyqësore të lëmisë familjare tek një ose dy gjyqtarë edhe tek rastet e veprave penale për të mitur, dhe si pasojë shtyhen seancat gjatë ditës;
- Të bëhet fillimi i seancave me kohë. Vonesat e fillimit të gjykimeve vazhdojnë t'i komplikojnë edhe më tej procedurat gjyqësore, duke zvarritur seancat dhe duke shtuar numrin e madh të lëndëve të pazgjidhura;
- Të ndërmerren masa dhe veprime ligjore urgjente për zvogëlimin e numrit të lëndëve të grumbulluara dhe kjo mund të arrihet vetëm përmes miratimit të një programi të reduktimit të lëndëve të pazgjidhura, rritjes së numrit të madh të gjyqtarëve, bashkëpunëtorëve profesionalë ligjorë, si dhe personelit tjetër administrativ, për të rritur efikasitetin e punës së gjyqësorit;
- Të bëhet publikimi i seancave në tabelën Informativë. Përkundër progresit të shënuar, monitorimi i gjykatave tregon që gjykatat ende nuk janë duke e përmbushur obligimin e tyre për të publikuar informatat të cilat qytetarëve do t'ua lehtësonin qasjen në drejtësi;
- Rekomandohet mbajtja e gjykimeve në salla të gjykimeve, kur kjo është e mundur. Mbajtja e gjykimeve në zyrat e gjyqtarëve, vazhdon të jetë e pranishme ende në gjykatat tona;
- Rekomandohet plotësimi i vendeve të lira të punës të gjyqtarëve. Këshilli Gjyqësor i Kosovës nuk ka arritur ta plotësojë numrin e vendeve të lira të punës të gjyqtarëve të lëndëve civile, dhe një ndër shkaktarët është edhe procedura e gjatë për rekrutim të gjyqtarëve;

- Të merren masa disiplinore ndaj fletëdorëzuesve të cilët neglizhojnë punën e tyre, të mos përdoren telefonat brenda objektit të gjykatës (avokatëve), të respektohet kodi i uniformës në shqyrtimet gjyqësore;
- Anëtarët e trupit gjykues, në këtë rast gjyqtarët porotë, duhet të kenë pjesëmarrje aktive gjatë gjyqimit. Fatkeqësisht, gjyqtarët porotë nuk luajnë rol aktiv gjatë gjykimeve.

Qendra për Politika dhe Avokim - QPA nga Prishtina

Projekti “Për Gjyqësi më transparente” është fokusuar në monitorimin e seancave gjyqësore në Gjykatën Themelore të Gjakovës, dega në Rahovec dhe Gjykatën Themelore të Pejës - dega në Klinë, me qëllim që të ndikojë në rritjen e efikasitetit të punës së gjykatave për trajtimin e lëndëve mjedisore si dhe të informojë publikun me punën e Gjykatave të cilat do të jenë objekt i monitorimit.

Të gjeturat:

- Krahasuar me periudhën paraprake, numri i denoncimeve në gjykata për lëndët mjedisore është trefishuar, që tregon për ngritje të performancës së gjykatave në Gjakovë, Klinë dhe Rahovec;
- Dënimet e shqiptuara nga gjykatat kanë qenë të ulëta dhe joproportionale me dënimin e shkaktuar nga të akuzuarit. Në asnjë rast nuk është shqiptuar dënim me burg. Shumica e dënimeve janë shqiptuar me kusht, dhe në disa raste me gjobë;
- Problematike nëpër të gjitha gjykatat mbetet vonesa në shqyrtimin e lëndëve mjedisore. Lëndët mjedisore akoma nuk trajtohen me prioritetin e duhur nga organet e drejtësisë. Si pasojë vetëm tre lëndë janë parashkruar, dy në Gjakovë dhe një në Rahovec;
- Të akuzuarit në disa raste vazhdojnë t’i shmangen paraqitjes në gjykatë, ndërsa gjykata në raste të tilla nuk e ka ushtruar autoritetin e saj aq sa duhet. Në Gjykatën e Rahovecit për 4 raste penale kundër degradimit të mjedisit, të akuzuarit nuk janë paraqitur në seancë tre herë radhazi;
- Vërehet mungesë e bashkëpunimit ndërmjet gjykatave, policisë, komunave dhe postës lidhur me dërgimin e ftesave për të akuzuarit. Si pasojë, gjykata nuk ka qenë në gjendje të marrë ndonjë vendim për të akuzuarit në mungesë të provave se a e ka pranuar i akuzuari ftesën për seancë apo jo;
- Këshilli i Pavarur për Miniera dhe Minerale vazhdon të jetë denoncuesi kryesor i rasteve. Është e rëndësishme që edhe organet tjera si prokuroria, inspektorati komunal mjedisor, shoqëria civile, e të tjerë të jenë më bashkëpunues për të denoncuar rastet e ndotjes, degradimit dhe shkatërrimit të mjedisit.

Rekomandimet:

- Gjykatat të shqiptojnë dënime me të ashpra; në shumicën e vendimeve gjykatat kanë shqiptuar gjoba të ulëta ose dënim me kusht si dhe lirim, megjithëse më legjislacion parashihet edhe dënim me burg. Një pjesë e të akuzuarve ishin recidivist;

- Gjykatat të përshpejtojnë procedimin e lëndëve mjedisore, për shkak të vonesave në trajtimin e këtyre lëndëve;
- Gjykata të bashkëpunojnë më shumë me Policinë dhe Postën e Kosovës, më qëllim që të sigurohet prania e të akuzuarve në seanca;
- Prokuroritë të iniciojnë hetime sipas detyrës zyrtare kundër eksploatuesve ilegalë dhe degraduesve të tjerë të mjedisit. Në asnjërën nga prokuroritë (të Pejës dhe atë të Gjakovës) nuk është iniciuar hetim sipas detyrës zyrtare. Të gjitha kallëzimet penale janë bërë nga Komisioni i Pavarur për Miniera dhe Minerale (KPM).

AGRO EKO nga Gjilani

Projekti “Drejtësi për Qytetarët” është fokusuar në monitorimin e efikasitetit të Gjykatës Themelore në Gjilan në procesimin dhe zgjidhjen e rasteve të divorcit dhe dhunës familjare.

Të gjeturat:

- Të gjitha palët në procedurë janë respektuar nga ana e gjykatësve gjatë mbajtjes së seancës. Rastet kanë qenë të shoqëruara me avokat mbrojtës edhe pse ndarjet janë bërë me marrëveshje paraprake në mes të bashkëshortëve;
- Në gjashtëmujorin e parë të këtij viti, kërkesë për shkurorëzim kanë bërë 45 palë, ndërsa raste të zgjidhura deri më tani janë 53 (disa duke u bartuar edhe nga viti i kaluar);
- Ka vështirësi në zbatimin e vendimit të gjykatës nga ana e Qendrës për Punë Sociale (QPS), në rastet e kujdestarisë, takimit me fëmijë dhe çështjet e alimentacionit. QPS-ja ka theksuar se vendimet arrijnë me vonesë në këtë institucion dhe se kanë probleme në zbatueshmëri për shkaqe të ndryshme;
- Gjyqtarët kanë mbajtur seanca pa uniformë;
- Seancat kanë filluar me vonesë deri në 30 minuta, gjykimet janë mbajtur në zyra të gjyqtarëve (duke i anashkaluar sallat e seancave), shtyrja e seancave për mungesë të palëve, në mungesë të anëtarëve të porotës etj;
- Ka mungesë koordinimi në mes të gjykatës dhe QPS -së (vonesa në pranimin e vendimeve nga ana e gjykatës, e cila po shkakton probleme në realizimin e takimeve me fëmijë);
- Gjykata bën azhurnimin ndaj palëve në procedurë, dhe ka rritje të numrit të seancave në krahasim me periudhën e njëjtë të vitit të kaluar.

Rekomandimet:

- Rekomandohet të rriten angazhimet dhe efikasiteti në Gjykatën Themelore të Gjilanit në zgjidhjen e rasteve të pranuar, të cilat kanë të bëjnë me shkurorëzimin;
- Të zbatohen me efikasitet dhe me kohë vendimet e Gjykatës nga Qendra për Punë Sociale, në rastet e kujdestarisë, takimit me fëmijë dhe çështje e alimentacionit;

- Të respektohen vendimet gjyqësore nga Qendra për Punë Sociale me rastin e lejimit të vizitave të prindërve për fëmijët, meqë shpesh kjo vazhdon të jetë shqetësim për prindërit ose njërin nga prinderit;
- Gjykata të jetë më azhure në përcjelljen e vendimeve gjyqësore në Qendrën për Punë Sociale në mënyrë që edhe zbatimi i vendimeve të mos vonohet;
- Të fuqizohet bashkëpunimi në mes Gjykatës Themelore dhe Qendrës për Punë Sociale;
- Gjykata Themelore në Gjilan të punojë më shumë në zbatimin e obligimeve të saj me rastin e përdorimit të uniformës në seancat gjyqësore, respektimin e orarit për fillimin e seancave gjyqësore, mos mbajtjen e seancave gjyqësore në zyra të gjyqtarëve por në salla të gjykimeve, mos shtyerjen e seancave gjyqësore për mungesë të palëve, në mungesë të anëtarëve të protës etj.

Elita nga Vitia

Projekti “Bashkë mbrojmë pyjet”, është fokusuar në ngritjen e efikasitetit të punës së institucioneve të drejtësisë, të sigurisë dhe atyre ekzekutive në parandalimin e dukurisë së dëmtimit të pyjeve në Komunën e Vitisë, si dhe bashkërendimin e aktiviteteve mes institucioneve dhe shoqërisë civile në vetëdijësimin e qytetarëve rreth rëndësisë që kanë pyjet për jetën e njeriut.

Të gjeturat:

- Mungon plani mujor dhe vjetor i gjykatës për shqyrtimin e lëndëve që kanë të bëjnë me dëmtimin e pyjeve, dhe kjo çështje ndikon në efikasitetin e punës së vetë gjykatës në procedimin e lëndëve të kësaj natyre;
- Numri i vogël i gjyqtarëve për shqyrtimin e lëndëve penale si dhe atyre për kundërvajtje ka ndikuar në grumbullimin e lëndëve nga vitet paraprake dhe numri i lëndëve të dëmtimit të pyjeve që nuk janë shqyrtuar është i madh. Nga viti 2014 deri në 2015, janë bartur për shqyrtim 815 lëndë të natyrës së veprave penale si dhe 223 lëndë të natyrës për kundërvajtje;
- Numri i vogël i prokurorëve ka ndikuar në shtyerjen e shpeshtë të seancave gjyqësore që kanë të bëjnë me dëmtimin e pyjeve. Nga 53 seanca të monitoruara, 16 prej tyre janë shtyrë për shkak mungesës së prokurorëve apo palëve në gjykatë;
- Numri i madh i lëndëve të parashkruara - vetëm në gjykatën për kundërvajtje gjatë vitit 2014 dhe periudhës kohore janar - qershor 2015, janë parashkruar 29 lëndë;
- Mos prezenca e të akuzuarve në gjykatë - pasi shumë palë të akuzuara janë qytetarë të Republikës së Maqedonisë, atëherë gjykata ka problem të sjellë të akuzuarit në seanca gjyqësore. Nevojitet një bashkëpunim më i ngushtë mes institucioneve qendrore të Kosovës dhe atyre të Republikës së Maqedonisë;
- Mos ekzekutimi i lëndëve të shqyrtuara në gjykata si dhe dënimet e buta nga gjykata - shumë lëndë për të cilat gjykata ka dhënë vendimin final nuk janë

ekzekutuar ose gjykata ka vendosur dënime të buta për palët e akuzuara. Kjo ka ndikuar që e njëjta palë e akuzuar të jetë recidiviste dhe të akuzohet për shumë vepra. Përmes dënimeve më të ashpra dhe ekzekutim më efikas të dënimeve mund të ndërpritet kjo praktikë;

- Mos përgatitja e duhur e rojeve të pyllit në seanca gjyqësore - rojet e pyjeve si palë dëshmuere nuk vijnë të përgatitur sa duhet në seanca gjyqësore, pasi atyre u mungojnë dëshmitë faktike si fotografitë, shënimet gjenerale apo edhe dëshmitë tjera që do ta lehtësonin punën e gjykatës gjatë shqyrtimit të lëndëve.
- Mbajtja e seancave në zyra e jo në salla - edhe pse në objektin e gjykatës në Viti, janë dy salla ku mund të organizohen seancat gjyqësore, në shumicën e rasteve seancat mbahen në zyrat e gjyqtarëve e jo në salla;
- Mungesa e publikut në seancat gjyqësore – në të gjitha seancat e monitoruara pos stafit të gjykatës dhe palëve në seanca gjyqësore nuk ka pasur publik prezent në seanca;
- Mungesa e një data baze ku ruhen shënime rreth seancave gjyqësore dhe vendimeve të gjykatës - gjykata përveç librave të protokollit, ende nuk ka të instaluar një data bazë ku ruan shënimet rreth seancave gjyqësore të përfunduara;
- Numri i vogël i rojeve të pyllit - në Ekonominë e pyjeve të Vitisë janë të angazhuar vetëm 8 roje të pyllit të cilët duhet të ruajnë një sipërfaqe mbi 8 mijë hektar me pyje në pronësi publike;
- Mungesa e simulimit për rojet e pyllit - rojet e pyjeve janë shumë pak të stimuluar për punën që bëjnë, pasi marrin paga minimale që as për së afërmi nuk plotësojnë nevojat e tyre për punë;
- Mungesa e një koordinimi më të mirë të punëve mes ekonomisë së pyjeve dhe policisë në parandalimin e rasteve që kanë të bëjnë me dëmtimin e pyjeve - rojet e pyllit dhe policia e Kosovës, ende nuk kanë arritur një shkallë më të lartë të bashkëpunimit përmes së cilës do të parandalonin të gjitha rastet që kanë të bëjnë me dëmtimin e pyjeve. Rojet e pyllit si dhe policia e Kosovës duhet të koordinohen më mirë në mënyrë që t'i raportojnë njëra tjetrës për çdo rast të evidentuar si shkelje të ligjit për pyjet;
- Mungesa e raportimit mbi baza mujore për angazhimin e gjykatës, policisë dhe komunës në ruajtjen e pyjeve - komuna, gjykata si dhe policia duhet të shkëmbejnë raporte të rregullta mujore rreth angazhimeve të tyre për sa i përket dukurisë së dëmtimit të pyjeve.

Rekomandimet:

- Rekomandohet që gjykata të hartojë një plan veprimi, e cila do të zvogëlonte numrin e lëndëve të pa shqyrtuara që kanë të bëjnë me dëmtimin e pyjeve, si dhe lëndëve të grumbulluara nga vitet paraprake të natyrës së dëmtimit të pyjeve;
- Të shtohet numri i gjyqtarëve si për vepra penale ashtu edhe civile;

- Të angazhohet një gjyqtar që do të merret ekskluzivisht me lëndët që kanë të bëjnë me dëmtimin e pyjeve të natyrës penale;
- Të koordinohen aktivitetet me policinë e Kosovës në mënyrë që palët të cilat nuk i përgjigjen thirrjeve për gjykatë të detyrohen përmes policisë të prezantojnë në seanca gjyqësore;
- Të ashpërsohet dënimi ndaj të akuzuarve që janë recidivist në veprat që kanë të bëjnë me dëmtimin e pyjeve;
- Të iniciohen procedura që përmes institucioneve qendrore të koordinohen me palën e shtetit fqinj, Republikën e Maqedoninë, që palët e akuzuara nga ky shtet të prezantojnë në seancat gjyqësore;
- Rastet recidiviste të palëve të akuzuara për dëmtim të pyjeve të marrin dënime meritore me burg dhe mos të lejohet që këta persona të vazhdojnë me dukurinë e prerjes dhe transportimit ilegal të drunjve;
- Rekomandohet që urdhëresat nga prokuroria në gjykatë të jenë me shënime të plota, sepse ka raste kur nuk kuptohen shënimet dhe mungojnë të dhënat elementare;
- Përmes zyrës së informimit të gjykatës themelore në Gjilan, të realizohen emisione në mediat lokale ku do të pasqyrohet puna në aspektin e shqyrtimit të lëndëve që kanë të bëjnë me dëmtimin e pyjeve;
- Gjykata Themelore - dega në Viti, Agjencioni i Pyjeve të Kosovës, Policia si dhe ekonomia e pyjeve, të kenë një koordinim më të mirë në luftimin e dukurisë së prerjes ilegale të pyjeve;
- Seancat gjyqësore të mbahen në salla, e jo në zyra të gjykatësve;
- Gjykata të publikojë agjendën javore të seancave në monitorin për shpallje publike në gjykatë;
- Rregullimi i çështjes së adresave të qytetarëve do të ndihmonte në shpërndarjen më të lehtë të postës për palët që thirren si të akuzuar apo dëshmitarë në seanca gjyqësore;
- Të rritet numri i rojeve të pyjeve;
- Rojet e pyjeve të pajisen me aparate fotografike nga ana e komunës;
- Të bëhet stimulimi në paga për rojet e pyjeve;
- Institucionet komunale dhe Shoqëria Civile të angazhohen në fushata vetëdijësuese me qytetarë për mobilizimin e tyre në ruajtjen e pyjeve;
- Të bëhet konfiskimi i mjeteve transportuese të drunjve që prehen ilegalisht;
- Për rojet e pyjeve që nuk kryejnë detyrat si duhet të merren masa disiplinore;
- Policia e Kosovës të vazhdojë me aksionin që të vendosë pika statike në rrugët nëpër të cilat qarkullojnë automjetet që bartin dru të prerë ilegalisht.

Qendra për Integrim dhe Zhvillim - CIDD nga Dragashi

Projekti “Për një Gjykatë më transparente dhe të përgjegjshme” është fokusuar në monitorimin e Gjykatës Themelore në Prizren - dega në Dragash, me qëllim që të rritet transparenca dhe përgjegjshmëria në Gjykata, si në trajtimin e lëndëve të ndjeshme që kanë të bëjnë me veprat penale kundër të drejtës së votimit, gjithashtu edhe për shtimin e efikasitetit në trajtimin e lëndëve në përgjithësi.

Të gjeturat:

- Sjellja dhe bashkëpunimi me gjykatat, përfshirja e komuniteteve në sistemin gjyqësor dhe respektimi i dy gjuhësisë janë në një nivel të kënaqshëm;
- Palët e interesuara informohen me kohë lidhur me procedimet e lëndëve;
- Pasi ky lloj i veprave penale bie në kategorinë e veprave të rënda penale, këto lëndë nga prokurorët dhe gjyqtarët do të duhej të trajtoheshin me prioritet dhe të zgjidhen në afate sa më të shkurtëra kohore. Shumica e lëndëve kanë zgjatur rreth 3 deri në 4 vite deri në nxerrjen e një vendimi final;
- Për të qenë në harmoni me nenin 41 të KPK-së (Kodi Penal i Kosovës), dënimet duhet të jenë më të ashpra në mënyrë që të parandalojnë kryerësin e mundshëm të këtyre veprave në të ardhmen. Gjithashtu, këto dënime duhet të korrespondojnë me nenin 50 të KPK-së, ku parashihet që dënimet më kusht shqiptohen për vepra të lehta penale. Dënimet që janë shqiptuar nga gjykata janë jo edhe aq efektive, ku nga 42 të dënuar, që të gjithë janë me dënime me kusht, asnjë me burg efektiv;
- Ka pasur raste kur nën trysninë dhe kërcënimin e prokurorit për dënim më të ashpër, palët janë detyruar të pranojnë fajësinë përkundër faktit që mund të kenë qenë të pafajshëm.

Rekomandimet:

- Dënimet të jenë më të ashpra se sa ato që janë shqiptuar, për shkak të ndjeshmërisë së rasteve dhe parandalimit të kryerësve të mundshëm në të ardhmen (sipas neneve 41 dhe 50 të KPK-së);
- Rekomandohet tu jepet prioritet edhe më i madh lëndëve të kësaj natyre, dhe të zgjidhen brenda një afati sa më të shkurtër kohor;
- Monitorët për informimin e qytetarëve rreth procedimit të lëndëve të vendosen jashtë pikave të kontrollit të Gjykatës themelore në Prizren dhe Gjykatës themelore në Dragash, në mënyrë që qytetarët ta kenë më të lehtë njoftimin lidhur me lëndët;
- Rekomandohet që dega e Gjykatës themelore në Dragash, të krijojë dhe të mirëmbajë një llogari në facebook, në mënyrë që të informojë qytetarët për trajtimin e lëndëve edhe përmes rrjeteve sociale, gjë të cilën që më shumë se një vit

është duke bërë gjykata themelore në Prizren, përmes faqes së facebook-it “Gjykatë e hapur” e që është për tu lavdëruar;

- Kryetarët e komisioneve të kenë përgjegjësi më të madhe se sa komisionarët, ngase janë përgjegjësit kryesor për mbarëvajtjen e punës në qendrat lokale të votimit, e jo të trajtohen njëjtë me komisionarët siç edhe janë trajtuar në rastin e procedurave në gjykata, dhe me rastin e caktimit të dënimeve;
- Rekomandohet që gjykatat me rastin e nxjerrjes së aktgjykimeve dhe shpalljes së të akuzuarve si fajtorë, si dënim plotësues të caktojnë që të dënuarve të cilët kanë qenë kryesues të komisioneve zgjedhore apo komisionereve tu ndalohej të ushtrorjnë funksionin e njëjtë për një kohë të përcaktuar, e që duhet të jetë nga 5 deri në 10 vite;
- Gjykatat të kenë një standard efektiv në rastin e përcaktimit të paushallit gjyqësor, pasi që ka lëshime në këtë aspekt. Shpesh herë në dispozitivin e aktgjykimit, në përshkrimin e palës thuhej se i dënuari është i gjendjes së mirë apo të mesme ekonomike, dhe në anën tjetër lirohet nga paushalli gjyqësor, e kishte raste kur për të njëjtat vepra dhe nën të njëjtat kushte caktohej paushall gjyqësor i ndryshueshëm, nga 20 deri 50 euro.

POLIS nga Lipjani

Projekti “Drejtësia me qasje qytetare në shërbim të gjyqësisë së drejtë III”, është fokusuar në monitorimin e seancave gjyqësore në Gjykatën themelore në Prishtinë – dega në Lipjan, në lëminë e trashëgimisë, me theks të veçantë në dy kategoritë më të marginalizuara, komunitetet pakicë si dhe gjinisë femërore.

Të gjeturat:

- Vazhdon fenomeni i fshehjes së trashëgimtarëve me rastin e hartimit të aktvdekjes, ku në të shumtën e rasteve janë femrat ato që nuk deklarohen nga paraqitësit e kërkesës;
- Trendi i zgjidhjes së lëndëve trashëgimore në gjykatë është në rënien më të madhe, po thuaj se vetëm 10% e aktvdekjeve të lëshuara nga shërbimet komunale dërgohen në gjykatë;
- Noteritë janë ato që tani bëjnë shqyrtimin e çështjeve të trashëgimisë jokontestimore;
- Nga të gjeturat del se Noteritë nuk janë të përkushtuara nëse ka fshehje të trashëgimtarëve në aktvdekje dhe me këtë rast bëjnë shqyrtimin e trashëgimisë edhe vërejnë një gjë të tillë;
- Noteritë nuk tregohen të hapura për bashkëpunim me shoqërinë civile, dhe mosgatishmëria për bashkëpunim lë më shumë dyshime brenda noterive se sa vetëm mos vullnet për bashkëpunim;

- Gratë janë të sfiduara nga ky proces i mos verifikimit të trashëgimtarëve, ku me këtë rast edhe më tepër janë të privuara nga e drejta e pjesëmarrjes në trashëgimi;
- Vonesat me rastin e shqyrtimit të trashëgimisë në gjykatë dhe mos iniciimi sipas detyrës zyrtare stimulojnë dekurajimin e grave për të kërkuar trashëgiminë;
- Legjislacioni në fuqi njeh të drejtën e plotë të gruas në trashëgimi duke e konsideruar të barabartë me burrat, por në praktikë nuk ka mundësi të stimulojë gruan apo t'i japë mbështetje proaktive gruas në këtë proces;
- Legjislacioni në fushën civile trashëgimore dhe jokontestimore nuk u njeh të drejtën Noterive që të merren me shqyrtimet e trashëgimisë, këtë të drejtë Noteritë e bazojnë vetëm në Ligjin për Noteritë, që përveç se është i mangët në përmbajtje nuk ndikon në pjesëmarrjen e gruas në trashëgimi;
- Legjislacioni në lëminë jokontestimore në pjesën mbi trashëgiminë njeh procedura të qarta për iniciim të rasteve sipas procedurës ex officio, por në praktikë kjo nuk ndodh;
- Nismat nga shoqëria civile dhe institucionet mund të ndikojnë që gratë, burrat, personat që kanë pasuri dhe synojnë të lënë trashëgimi te pasardhësit (trashëgimlënësit potencial), insitucionet relevante dhe shoqëria në përgjithësi të vetëdijësohet më tepër për rëndësinë që ka pjesëmarrja e gruas në trashëgimi;
- Gjykata ka mundësi të bëjë më shumë në përmirësimin e transparencës përmes përdorimit më adekuat të monitorit;
- Vazhdon mbajtja e seancave në zyre të gjyqtarëve, megjithëse shumica mbahen në salla për gjykim;
- Çështjet teknike që lidhen me solemnitetin e seancave gjyqësore vazhdojnë të mos kanë kujdesin e shtuar si: përdorimi i uniformave nga palët kyçe në procedurë, fillimi i seancave me kohë dhe përdorimi i dygjuhësisë.

Rekomandimet:

- Ligji për trashëgiminë të përfshihet në proces të ndryshimeve ligjore, në funksion të përmirësimit të drejtës së grave në trashëgimi në kutpimin afirmativ;
- Gratë do të ndjehen më të fuqishme nëse arrihet të largohet instituti i heqjes dorë nga trashëgimia, së paku për një periudhë të kufizuar kohore, dhe që më pas procesi i heqjes dorë të realizohet në formë faljeje ose dhuratëdhënie;
- Rekomandohet të rishikohet edhe ligji për Procedurën Jokontestimore dhe Ligji për Noterinë. Aktualisht ka shumë paqartësi ligjore dhe procedurale të trajtimit të trashëgimisë nga Noteria. Në veçanti, Noterët nuk janë të fokusuar në aspektin gjinor në trashëgimi, sepse çështja për ata është jokontestimore. Kjo nënkupton që palët deklarojnë vullnetarisht për heqje dorë ose pranim të pasurisë së trashëguar. Por, në lidhje me këtë, problematike është dukuria e fshehjes së trashëgimtarëve kryesisht femra. As shërbimet komunale dhe as noteritë nuk merren me hetimin

nëse janë përfshirë të gjithë trashëgimtarët ligjor, andaj duhet që përmes ndryshimeve ligjore të dy këto organe të ngarkohen me përgjegjësi për zbatim të drejtë të ligjit;

- Noteritë të mbikëqyren më shumë nga vija hierarkike institucionale me rastin e ushtrimit të funksionit të tyre, në veçanti për pjesën trashëgimore. Pasi nga praktika dhe aktivitetet në kuadër të projektit kemi hasur mos gatishmëri të noterëve për të zbatuar ligjin drejtë, sidomos në lidhje me fshehjen e trashëgimtarëve ligjore femra. Veç kësaj, Noteritë duhet të jenë më transparente për punën që bëjnë. Institucioni mbikëqyrës, siç është Ministria e Drejtësisë duhet të kërkojë nga Noteritë që përveç se të jenë zbatuese të ligjit, të jenë po ashtu të hapura për bashkëpunim me shoqërinë civile;
- Për të mënjeluar të metat e këtij procesi duhet krijuar një qendër kombëtare që përmban të dhëna pronësore të ndërlydhura me trashëgimtarët dhe trashëgimtarët ligjor. Në mënyrë që jo vetëm të bëhet verifikimi i trashëgimtarëve, por të identifikohen edhe të gjitha pronat dhe pasuritë e lëna nga trashëgimtarët. Përmes këtij procesi gjithashtu do të ketë vetëm një shqyrtim trashëgimie të një trashëgimtarësi, dhe jo sikur ndodh tani që shqyrtimi i trashëgimisë të bëhet vetëm për atë pjesë që dëshiron pala;
- Shoqëria civile të vazhdojë aktivitetin në funksion të rritjes së vetëdijës qytetare për pjesëmarrjen e gruas në trashëgimi. Përmes aktiviteteve avokuese, inoformuese, organizime punëtorish për edukim të publikut dhe aktivitete të veçanta me komunitetin e grave, për çështjen trashëgimore duhet të kontribuojë më shumë në këtë vetëdijësim;
- Të merret parasysh edhe ndryshimi i kurrikulave arsimore, në veçanti të shkollave të mesme, të cilat do të përshtateshin për krijimin e një mendësie shoqërore për trajtim të barabartë të vajzave dhe djemve në trashëgimi;
- Rekomandohet që Gjykata ta konsiderojë me më shumë përkushtim çështjen e transparencës dhe informimit të publikut për të rritur pjesëmarrjen qytetare në sistemin gjyqësor. Veprimi më i duhur në këtë aspekt është përdorimi sa më adekuat i monitorit elektronik që gjendet në hollin e objektit të Gjykatës. Derisa për çështjen trashëgimore gjykata duhet t'i trajtojë me prioritet dhe shqyrtimin ta kryejë në mënyrë sa më efikase për lëndët trashëgimore. Gjithashtu edhe me më shumë përkushtim duhet t'i trajtojë rastet e trashëgimisë që janë në procedurë kontestimore me pjesëmarrje në proces edhe të grave. Zgjidhja e rasteve kur qartë kërkojnë të drejtën e tyre në pasurinë e trashëguar me rezultat pozitiv dhe njohje të së drejtës së grave në trashëgimi, do të krijonte raste apo tregime suksesi që do të nxiste edhe gra të tjera për të thyer paragjykimet ekzistuese në shoqëri.

Partners Kosova - Qendra për Menaxhim të Konfliktëve nga Prishtina

Projekti “Monitorimi i gjykatave dhe prokurorive rreth referimit të lëndëve për ndërmjetësim” është fokusuar në monitorimin e procesit të seleksionimit dhe referimit të lëndëve për ndërmjetësim, në procesin e menaxhimit të lëndëve dhe statusin e tyre në Qendrat për ndërmjetësim, si dhe kthimi i atyre lëndëve në Gjykata dhe në Prokurori. Monitorimi është kryer në Gjykata Themelore, Prokurori Themelore dhe në Qendrat për ndërmjetësim, në komunat: Prishtinë, Ferizaj, Gjakovë dhe Mitrovicë.

Të gjeturat:

Të dhënat e mbledhura gjatë monitorimit në Gjykatën Themelore në Ferizaj:

- Numër i vogël e gjyqtarëve dhe bashkëpunëtorëve profesional dhe ngarkesa me numër të madh të lëndëve gjë që e vështëron procesin;
- Nuk ka asnjë lëndë të referuar për ndërmjetësim nga gjykata për periudhën janar-prill 2015;
- Prokuroria është mjaft mirë e organizuar rreth seleksionimit dhe referimit të lëndëve për ndërmjetësim, duke mbajtur evidenca në librin e regjistrimit me të gjitha detajet e rastit. Prokurorët dhe administratorët janë të gatshëm në çdo moment për raportim të rasteve me shifra të sakta;
- Në Qendrën për ndërmjetësim rastet merren menjëherë në shqyrtim, ftohen palët, përzgjidhet ndërmjetësuesi nga ana e palëve nga lista e ndërmjetësuesve. Përdoren gjithmonë formularët e protokollit për referimin e lëndëve për ndërmjetësim. Rastet merren në shqyrtim zgjidhen brenda afatit kohor. Nuk ka raste me vetëreferim nga palët për periudhën janar- prill 2015;
- Pyetësin për ndërmjetësim palët e plotësojnë ndonjëherë pasi të dalin nga ndërmjetësimi.

Të dhënat e mbledhura gjatë monitorimit në Gjykatën Themelore në Gjakovë:

- Gjykata Themelore në Gjakovë punon me numër shumë të vogël të gjyqtarëve, me vetëm dy gjyqtarë që referojnë lëndë për ndërmjetësim;
- Gjyqtarët bëjnë seleksionimin e lëndëve që referohen në ndërmjetësim dhe i respektojnë të gjitha procedurat e seleksionimit dhe referimit të lëndëve për ndërmjetësim duke përdorur edhe formularët e protokollit për ndërmjetësim;
- Shumica e lëndëve që referohen nga Gjykata për ndërmjetësim janë lëndë civile;
- Evidencën e mbajnë gjyqtarët në mënyrë individuale. Gjykata nuk posedon regjistrin për regjistrimin e lëndëve që shkojnë për ndërmjetësim, sepse sipas rregullores së mbrendshme të gjykatës është përcaktuar se çfarë regjistrash të përdoren në gjykatë, kështu që evidencën e mban Qendra për Ndërmjetësim;

- Prokuroria posedon librin ku evidentohen lëndët që dërgohen për ndërmjetësim, poashtu evidencë mbajnë edhe prokurorët për lëndët që ata i referojnë për ndërmjetësim;
- Ka rritje të numrit të lëndëve që referohen për ndërmjetësim nga prokuroria, por edhe zgjidhje të lëndëve në Qendrën për ndërmjetësim (43 raste të referuara për periudhën janar-prill 2015). Numri i lëndëve të referuara për ndërmjetësim nga gjykata dallon nëpër muaj për periudhën janar-prill 2015;
- Karakteristike është përfshirja e të miturëve dhe minoriteteve në lëndët që referohen për ndërmjetësim;
- Në Qendrën për ndërmjetësim rastet merren menjëherë në shqyrtim, ftohen palët, për zgjidhet ndërmjetësuesi në listën e ndërmjetësuesve nga vetë palët;
- Në procedurën e ndërmjetësimit gjithmonë përdoren edhe formularët e protokollit për referimin e lëndëve për ndërmjetësim;
- Palët pothuajse asnjëherë nuk i plotësojnë pyetësoret pasi që të dalin nga ndërmjetësimi.

Të dhënat e mbledhura gjatë monitorimit në Gjykatën themelore, Prokurorinë themelore dhe në Qendrën për ndërmjetësim në Prishtinë:

- Seancat kanë qenë të hapura në sallat e gjykatës, por edhe nëpër zyre dhe gjyqtarët kanë qenë të hapur duke na ofruar bashkëpunim rreth informatave për lëndët që referohen për ndërmjetësim;
- Gjyqtarët bëjnë seleksionimin e lëndëve që referohen në ndërmjetësim në mënyrë individuale dhe të pavarur. Respektohen të gjitha procedurat e seleksionimit dhe referimit të lëndëve për ndërmjetësim duke përdorur dhe formularët e protokollit për ndërmjetësim;
- Gjykata zakonisht referon lëndë penale për ndërmjetësim, që është karakteristike vetëm në Prishtinë;
- Evidencën e mbajnë gjyqtarët në mënyrë individuale, gjykata nuk posedon regjistrin për regjistrimin e lëndëve që shkojnë për ndërmjetësim;
- Kryetari i gjykatës është kundër referimit të lëndëve penale për ndërmjetësim, duke u arsyetuar se marrëveshjet e arritura me ndërmjetësim nga palët janë të paqëndrueshme;
- Evidencën e mban Qendra për Ndërmjetësim;
- Prokuroria posedon librin ku evidentohen lëndët që dërgohen për ndërmjetësim, poashtu evidencë mbajnë edhe prokurorët për lëndët që ata i referojnë për ndërmjetësim;
- Ka rritje të numrit të lëndëve që referohen për ndërmjetësim prej gjykatës dhe prokurorisë por edhe zgjidhje të rasteve në Qendrën për ndërmjetësim;

- Numri i lëndëve civile të referuara për ndërmjetësim nga gjykata është shumë i ulët për periudhën janar-prill 2015;
- Po ashtu numri i lëndëve me vetë referim në Qendrën për ndërmjetësim është shumë i ulët;
- Në Qendër në fillim ka pasur vonesa rreth marrjes në shqyrtim të lëndëve për shkak të numrit të madh të tyre. Zakonisht palëve ju ofrohet lista e ndërmjetësuesve që të bëjnë përzgjedhjen e tyre. Gjithmonë përdoren dhe formularët e protokollit për referimin e lëndëve për ndërmjetësim;
- Qendra për ndërmjetësim në Prishtinë kryeson me numrin e rasteve të zgjidhura dhe referimin e lëndëve penale në periudhën Janar- prill 2015;
- Palët zakonisht i plotësojnë pyetësorët pas ndërmjetësimit.

Të dhënat e mbledhura gjatë monitorimit në monitorimit në Gjykatën themelore, Prokurorinë dhe Qendrën për ndërmjetësim në Mitrovicë:

- Është caktuar Koordinatori për menaxhimin e lëndëve për ndërmjetësim i cili në bashkëpunim me gjykatësit tjerë bën seleksionimin e lëndëve që referohen në ndërmjetësim, ku respektohen të gjitha procedurat e seleksionimit dhe referimit të lëndëve për ndërmjetësim duke përdorur dhe formularët e protokollit për ndërmjetësim;
- Gjykata posedon regjistrin për regjistrimin e lëndëve që shkojnë për ndërmjetësim (këtë regjistër e ka hartuar Qendra për Ndërmjetësim në Mitrovicë);
- Numri i lëndëve të referuara për ndërmjetësim nga gjykata për periudhën janar-prill 2015 është evident por është i vogël;
- Nga Prokuroria Themelore e Mitrovicës ka rritje të numrit të lëndëve që referohen për ndërmjetësim edhe pse ballafaqohet me problemin e mungesës së hapësirës për punë për prokurorët dhe punonjësit ndihmës. Prokuroria mban evidencë në librin e regjistrimit me të gjitha detajet e rastit;
- Në Qendrën për ndërmjetësim rastet merren menjëherë në shqyrtim, ftohen palët, përzgjidhet ndërmjetësuesi në listën e ndërmjetësuesve nga vetë palët;
- Palët i plotësojnë pyetësorët pasi që dalin nga procesi i ndërmjetësimit.

Rekomandimet:

- Të rritet numri i gjyqtarëve dhe bashkëpunëtorëve profesionalë, sidomos në Gjykatën Themelore të Gjakovës dhe Ferizajit, që do të ndihmonte në zgjidhjen por edhe referimin e lëndëve për ndërmjetësim;
- Gjyqtarët nga gjykatat degë të gjykatave themelore të informohen edhe më shumë për ndërmjetësimin në mënyrë që në të ardhmen dhe ato të referojnë lëndë për ndërmjetësim;
- Të rritet bashkëpunimi mes Gjykatave dhe Qendrës për Ndërmjetësim, si dhe të kërkohet asistencë teknike nga Qendrat për ndërmjetësim gjatë referimit të lëndëve si p.sh gjatë përgaditjes së ftesave për palët etj;
- Gjykatësit të referojnë lëndë për ndërmjetësim individualisht, në mënyrë që lëndët mos të presin në gjykatë gjatë gjithë muajit për tu grumbulluar një numër i caktuar;
- Të sigurohen kushte më të mira për punë në Gjykatën Themelore të Mitrovicës, gjë kjo që do të ndikonte në azhurnimin e gjyqtarëve në zgjidhjen e lëndëve por, edhe në referimin e tyre në Qendrat për ndërmjetësim;
- Qendrat për ndërmjetësim të identifikojnë mënyrën më efektive se si të informohet publiku për ndërmjetësimin përmes promociioneve televizive, fushatave, broshurave dhe formave tjera në mënyrë që qytetarët më lehtë dhe më shpejtë t'i zgjidhin çështjet përmes ndërmjetësimit, pa shkuar në gjykatë apo prokurori;
- Të organizohen më shumë takime të përbashkëta në mes të Gjykatave, Prokurorive, Qendrave për ndërmjetësim dhe të shoqërisë civile në nivel të Kosovës, si dhe të shkëmbehen përvoja rreth referimit të lëndëve për ndërmjetësim, me qëllim të unifikimit të metodologjisë së veprimit.

Shoqata e Intelektualëve të Pavarur - SHIP nga Deçani

Projekti “Monitorimi i Gjykatës Themelore në Pejë, dega në Deçan”, synon rritjen e efikasitetit të punës së Gjykatës në shqyrtimin e lëndëve gjyqësore që kanë të bëjnë me pyjet dhe ekzekutimin e tyre, si dhe rritjen e nivelit të transparencës së Gjykatës së Deçanit, ndaj shoqërisë civile dhe qytetarëve.

Të gjeturat:

- Niveli i bashkëpunimit të institucioneve të drejtësisë me organizatat e shoqërisë civile është në rritje;
- Investimet e bëra nga USAID në rregullimin e infrastrukturës së brendshme, kanë bërë që objekti i Gjykatës të ketë kushte të mira për punë dhe transparencë. Gjithsesi, këto kushte nuk shfrytëzohen sa duhet, pasi që u mungojnë edhe pajisjet logjistike (kompjuter, printer, faks, skaner);
- Mungesa e një gjyqtari i cili do të merrej me trajtimin e lëndëve civile, pasi që për një kohë të gjatë, kjo gjykatë kishte mungesë të gjyqtarit, duke bërë që numri i lëndëve për trajtim të rritet;

- Në Monitorin e vendosur në hyrje të Gjykatës bëhet publikimi e seancave të cilat planifikohen të mbahen, gjë që rrit nivelin e transparencës së këtij institucioni;
- Përgjegjësia për gjendjen jo të mirë në pyje, bie mbi të gjitha institucionet e vendit, në këtë rast edhe mbi Gjykatën;
- Ka ngecje në ekzekutimin e lëndëve gjyqësore, qoftë përmes Gjykatës, Shërbimit Sprovues apo Policisë së Kosovës;
- Nga viti 2014 kanë filluar ekzekutimet e dënimeve alternative, dënime për punë në dobi të përgjithshme;
- Duhet vlerësuar angazhimin e Shërbimit Sprovues të Kosovës në implementim e dënimeve alternative. Sipas zyrtarëve të SHSK, këto dënime alternative janë si rezultat i projektit të SHIP-it me USAID-in, gjë që kishte ndikuar në efikasitetin dhe marrjen e vendime alternative;
- Shqetësuese është çështja e ekzekutimit të lëndëve që kanë të bëjnë me kompensim të dëmeve pyjore, ku sipas të dhënave zyrtare të Gjykatës, kompensimi për dëmet pyjore është zero;
- Vjetërsimi në procedurën e ekzekutimeve të lëndëve kundërvajtëse është preokupim shumëvjeçar, ndaj edhe vazhdon. Sipas shënimeve policore dhe të vetë gjykatës, ishin 1820 lëndë të vjetërsuara në procedurën e ekzekutimit, lëndë të para vitit 2012;
- Gjatë kohës së përcjelljes së seancave gjyqësore, është vërejtur se të gjitha rastet e ngritura, si për vepra penale, ashtu edhe për kundërvajtje, ishin persona fizik, edhe pse dëmtuesit më të mëdhenj në pyje konsiderohen të jenë operatorët pyjor.

Rekomandimet:

- Bashkëpunimi i institucioneve të drejtësisë me ato të shoqërisë civile të vazhdojë me realizimin e projekteve tjera;
- Këshilli Gjyqësor i Kosovës të pajisë Sallat ku mbahen seancat gjyqësore me aparaturën e nevojshme për punë dhe transparence;
- Institucionet të marrin përgjegjësitë e tyre ligjore, të komunikojnë dhe t'i koordinojnë angazhimet e tyre për mbrojtjen sa më efektive të pyjeve;
- Të shfrytëzohen kushtet e krijuara për punë, për rritjen e nivelit të transparencës institucionale dhe shtimit të efikasitetit;
- Tu jipet përparësi shqiptimit të dënimeve alternative, të cilat ndikojnë në arritjen e qëllimit të vendimeve gjyqësore (risocializimin, pengimin e përsëritjes së veprave);
- Organet gjegjëse të hetojnë rastet e mundshme korruptive, jo vetëm në institucionin e drejtësisë dhe hetuesisë, por edhe në Agjensionet përgjegjëse;
- Organet mbikëqyrëse të përcjellin punën e zyrtarëve të cilët merren me përmbardimin e rasteve (ekzekutimin e vendimeve), duke pamundësuar parashkrimin e rasteve (tejkalimin e afateve ligjore).

**Nalazi i Preporuke Deset Lokalnih Organizacija iz Aktivnosti
Praćenja Rada Sudova**

Projekat
„Povećanje svesti i učešća građana u pravosudnom sistemu“

**Nalazi i preporuke deset lokalnih organizacija iz aktivnosti
praćenja rada sudova**

Ovaj Izveštaj je omogućen zahvaljujući podršci Američkog naroda preko Agencije Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj.

ODRICANJE OD ODGOVORNOSTI

Stavovi izraženi u ovoj publikaciji nisu neophodno stavovi Agencije Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj niti Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

SADRŽAJ

UVOD	3
PREGLED	4
LOKALNE ORGANIZACIJE SA KOSOVA KOJE SU SPROVODILE AKTIVNOSTI PRAĆENJA RADA SUDOVA	5
NALAZI I PREPORUKE IZ AKTIVNOSTI PRAĆENJA RADA SUDOVA	6
Centar za zastupanje demokratske kulture – ACDC iz Severne Mitrovice	6
Inicijativa za napredak - INPO iz Uroševca	8
Aktivne žene Đakovice - AGJK iz Đakovice	8
Centar za politiku i zalaganje - CPA iz Prištine	10
AGRO EKO iz Gnjilana	11
Elita iz Vitine	12
Centar za integraciju i razvoj - CIDD iz Dragaša	15
POLIS iz Lipljana	16
Partners Kosova - Centar za upravljanje sukobom iz Prištine	18
Udruženje nezavisnih intelektualaca - SHIP iz Dečana	21

UVOD

Centar za obuku i resurse u zastupanju (ATRC), potpisao je februara 2013. god. ugovora sa USAID-om o realizaciji projekta „Povećanje svesti i učešća građana u pravosudnom sistemu“ sa opštim ciljem da se unapredi funkcionisanje sudova i pravosudnog sistema kroz davanje podrške lokalnim organizacijama za praćenje rada sudova i podizanje svesti javnosti, čime će se povećati transparentnost i pravičnost u pravosudnim institucijama na Kosovu.

U nastojanju da unapredi pravosudni sistem na Kosovu, ATRC preko projekta „Povećanje svesti i učešća građana u pravosudnom sistemu“ poziva lokalne organizacije na neposredno uključivanje u aktivnosti praćenja rada sudova i podizanja svesti te informisanja javnosti u borbi protiv korupcije i za povećanje transparentnosti i pravičnosti među institucijama u pravosudnom sektoru na Kosovu.

Kroz realizaciju projekta, ATRC je dao podršku u vidu grantova za 40 lokalnih organizacija i za aktivnosti praćenja rada sudova i za aktivnosti podizanja svesti javnosti.

USAID/ATRC je 24.10.2014. god. izabrao deset lokalnih organizacija da sprovede aktivnosti praćenja rada sudova. Cilj tog granta je bio da se poveća zajednica organizacija i pojedinaca koji sprovede inicijative za praćenje rada sudova na Kosovu, kao i karakter, namena i sredstva koja se koriste u inicijativama za praćenje rada sudova, sa opštim ciljem da se veći broj ljudi upozna sa sudskim sistemom, te da se stvori mogućnost za građane da promovišu reforme pravosudnog sektora i unaprede rad sudova. Od lokalnih organizacija koje su finansirane kroz ovaj projekat očekivalo se da: povećaju svest i učešće građana u pravosudnom sistemu; povećaju opšti broj članova zajednice uključenih u inicijative za praćenje rada sudova; iskoriste informacije prikupljene kroz praćenje rada sudova za davanje preporuka za unapređenje i/ili zalaganje za promene; i da povećaju znanje u lokalnim zajednicama o sudovima.

ATRC je u toku tog vremenskog perioda organizovao formalne sastanke između lokalnih organizacija i kosovskih pravosudnih institucija: Sudskog saveta Kosova (SSK) i Tužilačkog saveta Kosova (TSK), i Kancelarije disciplinskog tužioca, rad rešavanja pitanja i zabrinutosti korisnika grantova, kao i razmene informacija između strana. Kroz te sastanke, lokalne organizacije su imale priliku da sa neposredno prenesu svoju zabrinutost i svakodnevne nalazima o problemima sa kojima se suočavaju, dok su pratile rad sudova, te da dobiju savete o opipljivim stvarima koje bi trebalo da uzmu u obzir u toku sprovođenja aktivnosti praćenja rada sudova.

Zahvaljujući tome, te lokalne organizacije su sastavile izveštaje o praćenju rada sudova. U tim izveštajima sadržana su zapažanja korisnika grantova iz aktivnosti praćenja rada sudova u njihovim zajednicama, pregled nalaza i preporuka u vezi sa pitanjima kojima su

se bavili. U toku te runde, korisnici grantova su se usredsredili na praćenje pitanja u vezi sa njihovim zajednicama, uglavnom u pogledu: funkcionisanja sudova i postupaka; međuetničkih slučajeva, slučajeva u vezi sa pritvorom i slučajeva u vezi sa ženama i maloletnicima; nasilja u porodici u pogledu prava žena i dece; slučajeve nasledstva koji se tiču žena i zakona o porodici; seču šuma i uništavanje reka i prirode, izbornu prevaru, korupciju i transparentnost; i slučajeva koji su vraćeni iz centara za posredovanje, rešenih ili nerešenih. Te izveštaji su svi korisnici grantova pojedinačno predstavili i široj javnosti preko tribina, javnih rasprava i konferencija za štampu. Nakon većine predavljanja izveštaja bilo je izveštaja u lokalnim i nacionalnim medijima.

PREGLED

Republika Kosovo svoju nezavisnost je proglasila 17.02.2008. god. i započela svoju tranziciju sa teritorije pod upravom Ujedinjenih nacija na samoupravnu državu. Podrška Vlade SAD tranziciji Kosova u potpuno funkcionalnu demokratiju, vođenju vladavinom prava, obuhvatila je podršku pravosuđu i drugim institucijama u pravosudnom sektoru oko primene pravnih reformi i uspostavljanja jakog institucionalnog integriteta i delotvornosti, kao i podršku građanskom društvu radi promovisanja vladavine prava, zalaganja za bolje upravljanje i promovisanja transparentnosti.

Sudski sistem na Kosovu je od januara 2013. god. prošao kroz značajniji proces restrukturiranja, kako je predviđeno novim Zakonom o sudovima. Reforma koja je propisana predmetnim zakonom, obuhvata restrukturiranje sudskog sistema tako da se pomogne da se uvedu sudski poslovi i procedure u sedam (7) osnovnih sudova prvog stepena sa opštom nadležnošću; jedan (1) Apelacioni sud sa nadležnošću na teritoriji cele zemlje, koji se nalazi u Prištini, i Vrhovni sud koji ima krajnju sudsku nadležnost na Kosovu. Pojašnjavanjem ovlašćenja i odgovornosti, ta nova struktura je postavljena tako da unapredi funkcionisanje pravosuđa, poboljša pristup za javnost, transparentnost, efikasnost i odgovornost sudova na Kosovu.

Pravosudni sistem koji je u celosti transparentan služi pravu javnosti da sazna rezultate pravosudnog sistema, njegove uspehe i izazove. Mediji, civilno društvo i druge interesne grupe pomogle su da se stvori demokratska osnova kada prate rad i obaveštavaju javnost. Važno je da se nalazi projekta prenesu relevantnim zainteresovanim stranama, uključujući Sudski savet Kosova, Tužilački savet Kosova, Ministarstvo pravde i uopšte Vladu, kao i Skupštinu Kosova. Informacije koje su prikupljene u toku realizacije projekta pomoći će lokalnim organizacijama da osmisle i preduzmu delotvorne kampanje zalaganja koje mogu da dovedu do pozitivne promene u odgovarajućim sektorima pravosudnog sistema.

Mnoge lokalne organizacije na Kosovu aktivno su se bavile zalaganjem za reformu pravosuđa, gde su mnoge organizacije osmišljavale i sprovodile kampanje za praćenje rada i podizanje svesti javnosti. Kroz aktivnosti praćenja rada i podizanja svesti javnosti o sudovima i uopšte o pravosudnom sistemu, civilno društvo povećava nivo transparentnosti i odgovornosti kosovskih pravosudnih institucija, i podstiče bolje informisanu javnost da aktivno učestvuje u radu na reformama.

U nastojanju da unapredi pravosudni sistem na Kosovu, projekat „Povećanje svesti i učešća građana u pravosudnom sistemu“, koji ima podršku USAID-a, a koji realizuje Centar za obuku i resurse u zastupanju (ATRC), podržao je neposredno angažovanje lokalnih organizacija na sprovođenju aktivnosti praćenja rada sudova, sa ciljem da se poveća transparentnost i pravičnost među institucijama u pravosudnom sektoru na Kosovu.

LOKALNE ORGANIZACIJE SA KOSOVA KOJE SU SPROVODILE AKTIVNOSTI PRAĆENJA RADA SUDOVA

1. Centar za zastupjane demokratske kulture - ACDC iz Severne Mitrovice
Projekat „Praćenje rada i podnošenje izveštaja o radu Osnovnog suda u Mitrovici“ usredsređen na praćenje rada Osnovnog suda u Mitrovici, sa sedištem u Vučitrnu, u određenim predmetnim stvarima kao što su međuetnički slučajevi, slučajevi u vezi sa pritvorom i slučajevi u vezi sa ženama i maloletnicima.

2. Inicijativa za napredak - INPO iz Uroševca
Projekat „Povećanje svesti i učešća građana u pravosudnom sistemu“ usredsređen na praćenje rada osnovnog suda u Uroševcu i njegovih postupaka, kao i ogranaka u Kačaniku i Štrpcu.

3. Aktivne žene Đakovice - AGJK iz Đakovice
Projekat „Praćenje rada Osnovnog suda u Đakovici u oblasti porodičnog prava“ usredsređen na praćenje toka saslušanja pred Osnovnim sudom u Đakovici, u oblasti porodičnog prava.

4. Centar za politiku i zalaganje - CPA iz Prištine
Projekat „Za transparentnije pravosuđe“ usredsređen na praćenje rada Osnovnog suda u Đakovici, ogranaka Osnovnog suda u Peći u Klini i ogranaka Osnovnog suda u Đakovici u Orahovcu, uz poklanjanje posebne pažnje krivičnim predmetima u vezi sa članom 347. Krivičnog zakonika: zagađenje, uništavanje i degradacija životne sredine, usredsređivanjem na krivične predmete u vezi sa degradacijom korita reke u Đakovici, Klini i Orahovcu.

5. AGRO EKO iz Gnjilana

Projekat „Pravda za građane“ usredsređen na praćenje efikasnosti Osnovnog suda u Gnjilanu u procesuiranju i rešavanju slučajeva nasilja u porodici i razvoda brakova.

6. Elita iz Vitine

Projekat „Delotvorni sud-pravda za građane II“ usredsređen na praćenje aktivnosti Osnovnog suda u Vitini, u pogledu prijema, razmatranja i obrade predmeta u vezi sa štetom uzrokovanom na šumama, praćenje rada Policije Kosova u pogledu izvršavanja predmeta u vezi sa degradacijom šuma, i praćenje rada agencije za šume u pogledu prijavljivanja slučajeva degradacije šuma sudu.

7. Centar za integraciju i razvoj - CIDD iz Dragaša

Projekat „Transparentan i odgovoran sud“ usredsređen na praćenje rada Osnovnog suda u Prizrenu, Ogranak u Dragašu, u pogledu odgovornosti i transparentnosti u vezi sa izbornom prevarom, borbom protiv korupcije i povećanjem transparentnosti u pravosudnim institucijama.

8. POLIS iz Lipjana

Projekat „Pravda uz pristup građana pravičnim sudskim uslugama III“ usredsređen praćenje saslušanja pred Osnovnim sudom u Prištini, Ogranak u Lipljanu, u vezi sa slučajevima koji se tiču žena i maloletnika.

9. Partners Kosova - Centar za upravljanje sukobom iz Prištine

Projekat „Praćenje rada Osnovnog suda-Ogranak u Dečanima II“ usredsređen na praćenje procesa upućivanja građanskih predmeta od strane osnovnih sudova i tužilaštava centrima za posredovanje, u svakom centru u izabranim opštinama i na praćenje slučajeva vraćanja predmeta iz centara za posredovanje, rešenih ili nerešenih.

10. Udruženje nezavisnih intelektualaca - SHIP iz Dečana

Projekat „Praćenje rada Osnovnog suda-Ogranak u Dečanima II“ usredsređen na praćenje rada Osnovnog suda u Peći, Ogranak u Dečanima, u pogledu saslušanja koja se tiču šuma i izvršenja po donošenju rešenja, i objavljivanja presuda nakon pravosnažnosti.

NALAZI I PREPORUKE IZ AKTIVNOSTI PRAĆENJA RADA SUDOVA

Centar za zastupanje demokratske kulture – ACDC iz Severne Mitrovice

ACDC iz Severne Mitrovice bio je usredsređen na praćenje rada Osnovnog suda u Mitrovici, sa sedištem u Vučitrnu, u pogledu predmetnih stvari kao što su međuetnički slučajevi, slučajevi u vezi sa pritvorom i slučajevi u vezi sa ženama i maloletnicima.

Nalazi:

- Sud radi u veoma teškim uslovima, koji se pre svega odnose na nedostatak adekvatnog prostora za rad sudija i pomoćnog osoblja kao i za održavanje suđenja;
- Broj zaostalih slučajeva je veliki;
- Broj sudija je nedovoljan u odnosu na broj zaostalih predmeta, kao i novih predmeta;
- Pravo na upotrebu jezika se poštuje, uz ograničene izuzetke;
- Postupci deložacije su u mnogim slučajevima neefikasni;
- Mogućnosti odsutnih stranaka u imovinskim predmetima da zaštite svoja prava i interese skoro da ne postoje;
- Postoje izazovi u postupcima koji uključuju žene i maloletnike, pre svega zbog nedostatka pritvorskih ustanova na severu;
- Transparentnost suda nije bila na dovoljnom nivou, zbog nedostupnosti statistike kao i zbog nedostatka informacija, jer sud nema svoj ueb sajt.

Preporuke:

- Obezbediti bolje uslove za rad Osnovnog suda u Mitrovici. To se pre svega odnosi na obezbeđivanje optimalnog prostora za rad sudija i pomoćnog osoblja. Isto se odnosi i na rad Osnovnog tužilaštva u Mitrovici;
- Raditi na efikasnijem sprovođenju Strategije za smanjenje broja zaostalih slučajeva. Jedan od načina bi mogao da bude veća saradnja sa organizacijama koje pružaju mehanizme za alternativno rešavanje sporova kao što su Centri za posredovanje. Shodno tome, potrebna je jača saradnja Osnovnog suda sa Centrom za posredovanje u Mitrovici. Ipak, za jačanje ove saradnje, u smislu većeg broja slučajeva koji bi bili rešeni kroz posredovanje, potrebno je unaprediti kapacitete Centra za posredovanje u Mitrovici, pre svega u smislu broja posrednika. Ministarstvo pravde je veoma važan činilac za ostvarenje ovog predloga;
- Povećati broj sudija, što se očekuje po sprovođenju Briselskog sporazuma u oblasti pravosuđa;
- Potrebno je sudska obaveštenja prevoditi i na srpski jezik;
- Omogućiti da se sudski postupci u kojima su stranke iz manjinskih zajednica vode na njihovom jeziku;
- Unaprediti postupke deložacije. U tom smislu, potrebna je bolja i efikasnija saradnja pravosudnih institucija, policije i drugih relevantnih agencija;
- Primeniti mehanizam putem kojeg bi, u imovinskim predmetima, odsutne stranke bile obaveštene u toku postupka kako bi mogle da zaštite svoja prava i interese. Jedan od načina bi bila upotreba medija, štampanih i elektronskih, u Srbiji, kao i izrada internet stranice suda. Takođe, potrebna je bolja saradnja sa Advokatskom komorom Kosova, posebno sa njenim Odborom za manjinske zajednice, radi zaštite interesa odsutnih strana u imovinskim sporovima, koji uključuju pripadnike manjinskih zajednica;

- Unaprediti transparentnost rada suda, kroz dostupnost statistike i kroz izradu internet prezentacija koje bi omogućile dostupnost informacijama o odlukama suda i generalno o radu suda.

Inicijativa za napredak - INPO iz Uroševca

Projekat „Povećanje svesti i učešća građana u pravosudnom sistemu“ usredsredio se na sistematsko praćenje rada Osnovnog suda u Uroševcu i njegovih ogranaka u Kačaniku i Štrpcu, u cilju dobijanja dokaza o elementima koji omogućavaju transparentnost i poštovanje načela javnosti sudskih postupaka.

Nalazi:

- Odeljenje za maloletničku delinkvenciju Osnovnog suda u Uroševcu izrazilo je svoju punu spremnost da saraduje i preuzelo je inicijativu za zajedničku kampanju sa organizacijom INPO u cilju podizanja svesti učenika srednjih škola u opštini Uroševac o maloletničkoj delinkvenciji.
- Ne postoji dovoljno statistike i podataka u vezi sa brojem predmeta koje je rešio Sud, kao i slučajeva koji se mogu okarakterisati kao zadocneli zbog nedelanja Suda.

Preporuke:

- Da Osnovni sud u Uroševcu i njegovi ogranci u Kačaniku i Štrpcu stalno promovišu javnu transparentnost kao jedno od načela svog funkcionisanja;
- Da Sud stalno promoviše i podstiče učešće građana u sušenjima pred Sudom;
- Da se Sud pobrine za izgradnju novog objekta što je pre moguće kako bi se stvorili bolji uslovi za suđenja u sudnicama;
- Da se dodatno razvije Informativna služba Suda i stvore bolji odnosi između Suda i civilnog društva;
- Da sud vodi statistiku svake godine o broju rešenih predmeta, nerešenih predmeta, rokovima za rešavanje predmeta, itd;
- Da Sudski savet Kosova uspostavi elektronsku bazu podataka za svaki predmet koji je u sudu na Kosovu.

Aktivne žene Đakovice - AGJK iz Đakovice

Projekat „Praćenje rada Osnovnog suda u Đakovici u oblasti porodičnog prava“ usredsređen na praćenje porodičnog prava kako bi se unapredile efikasnost i delotvornost sudskih saslušanja pred Osnovnim sudom u Đakovici u oblasti porodičnog prava.

Nalazi:

- U većini saslušanja koja su praćena, merodavne sudije Suda daju sve od sebe da primene odredbe predviđene Zakonom o porodici i Zakonom o parničnom postupku;
- Obično se saslušanja održavaju u kabinetima sudija zbog nedostatka prostora;

- Sporazumi razvod braka se rešava za samo jedno saslušanje, dok se sporni predmeti rešavaju godinama, na primer slučaj alimentacije koji je trajao 15 godina dok se nije obezbedio dokaz očinstva;
- Sud nije odgovoran za docnje koje nastaju zbog ponašanja podnosilaca zahteva. Stranka u postupku ima pravo da u celosti iskoristi svoja proceduralna prava, međutim, na taj način se postupak usporava i Sud ne može da bude odgovoran za docnje u takvim slučajevima;
- Sudska saslušanja obično počinju kašnjenjem iz različitih razloga, uključujući propust da se propisno pregledaju optužbe pre nego što su podnete, propust da se optužbe dostave optuženom u predviđenom roku, propust da se održi pripremno ročište ili kako je predviđeno zakonom, propust da se odredi datum za glavni pretres;
- I dalje se saslušanja ne objavljuju na oglasnoj tabli a saslušanja održavaju u kabinetima sudija, gde skoro polovina praćenih saslušanja nije bila objavljena na oglasnoj tabli. Zbog toga, javnost nije mogla da prisustvuje na 11 javnih saslušanja;
- U većini slučajeva, sudije porotnici se i dalje nalaze na saslušanju samo da se formalno zadovolji zakonski uslov u pogledu sastava sudskog veća;
- Stranke se ne pojavljuju na saslušanja, čak i kada su propisno pozvane (u 25 % slučajeva);
- U većini slučajeva, predmeti se rešavaju prema prioritetu, poput sporazumnog razvoda braka i slučajeva sa međunarodnim elementom;
- Netačna poštanska adresa zbog promena naziva ulica, ili promene prebivališta stranke i neobaveštavanja suda o promeni.
- Tehnički nalazi se nažalost smatraju prekršajima i na kraju se „tolerišu“ zbog velikog obima posla i neodgovarajući uslova rada, međutim, svaki od njih utiče na tok saslušanja u sudu;
- Neprimena alimentacije i neizvršenje iste od strane suda zbog finansijskog stanja stranke;
- Pomirenje supružnika, uzimanjem u obzir načela „institucija braka bi trebalo da se sačuva“, zakonodavci su predvideli fazu za pomirenje supružnika kao priliku da se sačuva brak, uzimajući u obzir posledice u slučaju razvoda. U slučajevima sporazumnog razvoda braka taj postupak se ne primenjuje, tj. sudije zanemaruju primenu zakonskih odredbi.

Preporuke:

- Da nadležni sudovi odlučuju o slučajevima porodičnih sporova, posebno Osnovni sud u Đakovici, tako da se ne dozvoli neopravdano prolongiranje postupka. Zakonom o porodici i Zakonom o parničnom postupku predviđeno je rešavanje predmeta u razumnom roku. Docnje u primeni pravde mogu da ugroze njen kredibilitet i efikasnost. Opravdanje za trajanje postupka se mora ceniti prema okolnostima određenog predmeta, uzimajući u obzir složenost predmeta, kao i ponašanje podnosioca tužbe i nadležnih organa;
- Povećati broj sudija porotnika. U Osnovnom sudu u Đakovici zapažen je nedostatak velikog broja sudija porotnika jer se dešava da se u isto vreme vode

postupci u oblasti porodičnog prava sa jednim ili dvoje sudija, kao i krivični postupci koji se tiču maloletnika, pa se saslušanja odlažu u toku dana;

- Početi saslušanja na vreme. Kašnjenja sa počinjanjem saslušanja i dalje dodatno komplikuju suđenja jer se prolongiraju suđenja što povećava broj nerešenih predmeta;
- Preduzeti mere i zakonske radnje za smanjenje broja zaostalih predmeta što se može postići tek nakon usvajanja programa za smanjenje broja zaostalih predmeta, povećanje broja sudija, stručnih pravnih saradnika i drugog administrativnog osoblja, kako bi se povećala efikasnost u sudskom radu;
- Objaviti saslušanja na ekranu/oglasnoj tabli. Uprkos zabeleženom napretku, praćenjem rada sudova otkriveno je da sudovi i dalje ne ispunjavaju svoje obaveze u pogledu objavljivanja informacija koje bi građanima olakšale pristup pravdi;
- Predlažemo da se suđenja održavaju u sudnicama, kad god je to moguće. Održavanje suđenja u kabinetima sudija i dalje je prisutno u našim sudovima;
- Preporučeno je da se popune radna mesta za sudije. Sudski savet Kosova nije uspeo da popuni radna mesta sudija za građanske predmete, a jedan od uzroka takve situacije je dugotrajan postupak za izbor sudija;
- Preduzeti disciplinske mere protiv poštara koji zanemaruju svoj rad, lica koja koriste telefone u sudskim prostorijama (advokati), poštovati pravilnik o oblačenju tokom suđenja;
- Članovi sudskog veća, u ovom slučaju sudije porotnici moraju aktivno učestvovati u suđenjima. Nažalost, sudije porotnici nemaju aktivnu ulogu u toku suđenja.

Centar za politiku i zalaganje – CPA iz Prištine

Projekat „Za transparentnije pravosuđe“ usredsredio se na praćenje toka suđenja pred Osnovnim sudom u Đakovici, Ogranak u Orahovcu, i pred Osnovnim sudom u Peći, Ogranak u Klini, da bi se povećala efikasnost u radu sudova kod rešavanja predmeta u vezi sa životnom sredinom i informisala javnost o radu sudova koji su predmet praćenja.

Nalazi:

- U poređenju sa ranijim periodom, broj tužbi u vezi sa životnom sredinom se utrostručio, što pokazuje povećanje obima posla u sudovima u Đakovici, Klini i Orahovcu;
- Kazne koje su izrečene presudama su niske i nesrazmerne šteti koju uzrokuju okrivljeni. Nema nijednog predmeta koji se završio izricanjem kazne zatvora. U većini slučajeva izrečena je uslovna kazna, a u nekim slučajevima izrečena je novčana kazna;
- Pitanje koje i dalje postoji u svim sudovima je docnja u pogledu razmatranja predmeta u vezi sa životnom sredinom. Predmeti u vezi sa životnom sredinom i dalje ne dobijaju prioritet koji bi trebalo da dobiju od pravosudnih institucija. Zbog toga, rešena su samo tri predmeta, dva u Đakovici i jedan u Orahovcu;
- Okrivljeni u nekim slučajevima nastavljaju da izbegavaju da se pojave pred sudom, dok sud jedva retko primenjuje svoja ovlašćenja u meri u kojoj bi trebalo.

U Sudu u Orahovcu, u četiri krivična predmeta zbog uništavanja životne sredine, okrivljeni se nije pojavio na suđenju tri puta za redom;

- Zapažen je nedostatak saradnje između sudova, policije, opština i pošte u vezi sa slanjem sudskih poziva optuženima. Zbog toga, sud nije mogao da preduzme nikakvu radnju protiv optuženih zbog nedostatka dokaza o tome da li je optuženi primio poziv za suđenje ili ne;
- Nezavisna komisija za rudnike i minerale i dalje je glavni pokretač postupaka. Važno je da drugi organi kao što su tužilaštvo, opštinska inspekcija za životnu sredinu, civilno društvo i drugi budu susretljiviji u pogledu prijavljivanja slučajeva zagađenja, propadanja i uništavanja životne sredine.

Preporuke:

- Da sudovi izriču teže kazne; u većini odluka, sudovi izriču novčane ili uslovne kazne, ili oslobađaju optužene optužbi, iako je zakonom predviđena i kazna zatvora. Deo optuženih je ponovio delo;
- Da sudovi ubrzaju obradu predmeta u vezi sa životnom sredinom zbog docnje u rešavanju tih predmeta;
- Da sudovi više saraduju sa Policijom Kosova i kosovskom poštom kako bi se obezbedilo prisustvo optuženih tokom suđenja;
- Da tužilaštvo pokrene istrage po službenoj dužnosti protiv nezakonite eksploatacije i uništavanja životne sredine. U nijednom od tužilaštava (u Peći i Đakovici) nije pokrenuta nijedna istraga po službenoj dužnosti. Svaku krivičnu prijavu podnela je Nezavisna komisija za rudnike i minerale (NKRM)

AGRO EKO iz Gnjilana

Projekat „Pravda za građane“ usredsredio se na praćenje efikasnosti Osnovnog suda u Gnjilanu u procesuiranju i rešavanju slučajeva razvoda brakova i nasilja u porodici.

Nalazi:

- Sudije su u toku saslušanja poštovale svaku stranku u postupku. Postupci su vođeni sa advokatima čak i u slučaju razvoda brakova uz prethodni sporazum supružnika;
- U prvih šest meseci u toku godine, podneto je 45 zahteva za razvod braka, dok je do sada rešeno 53 predmeta (od kojih su neki preneti iz prethodne godine);
- Postoje poteškoće oko izvršenja sudskih odluka od strane Centra za socijalni rad (CSR), u slučajevima starateljstva, sastajanja sa decom i plaćanja alimentacije. CSR je izjavio da odluke dolaze kasno u tu instituciju i da postoje problemi kod izvršenja iz više razloga;
- Sudije održavaju saslušanja ne noseći uniforme;

- Saslušanja počinju kašnjenjem do 30 minuta; saslušanja se održavaju u kabinetima sudija (izbegavaju se sudnice); saslušanja su odlaganja zbog nepojavljivanja stranaka, nepojavljivanja sudija porotnika, itd;
- Ne postoji koordinacija između suda i CSR (docnje u prijemu odluka suda, što uzrokuje probleme u pogledu organizovanja sastanaka sa decom);
- Sud obaveštava stranke u postupku, a broj saslušanja je povećan u poređenju sa istim periodom prošle godine.

Preporuke:

- Preporučljivo je da se poveća angažovanje i efikasnost Osnovnog suda u Gnjilanu kod rešavanja brakorazvodnih predmeta;
- Da Centar za socijalni rad efikasno i blagovremeno izvršava odluke Suda u slučajevima starateljstva, sastajanja sa decom i plaćanja alimentacije;
- Da Centar za socijalni rad poštuje sudske odluke u slučajevima kada je dozvoljena poseta roditelja deci, pošto je to i dalje predmet zabrinutosti kod oba ili jednog roditelja;
- Da sud bude odgovorniji kod dostavljanja sudskih odluka Centru za socijalni rad da bi se izvršenje odluka obavilo blagovremeno;
- Da se ojača saradnja između Osnovnog suda i Centra za socijalni rad;
- Da Osnovni sud u Gnjilanu više radi na izvršavanju svojih obaveza u pogledu nošenja uniformi u toku suđenja, poštovanja radnog vremena i počinjanja suđenja na vreme, da se suđenja ne održavaju u kabinetima sudija već u sudnicama, da se ne odlažu suđenja zbog odsustva stranaka, odsustva sudija porotnika, itd.

Elita iz Vitine

Projekat „Zajedno štitimo šume“ usredsredio se na povećanje efikasnosti u radu pravosudnih, bezbednosnih i izvršnih institucija na sprečavanju pojave seče šuma u Opštini Vitina, kao i na koordinaciji aktivnosti između institucija i civilnog društva oko povećanja svesti građana o značaju koji šume imaju za život ljudi.

Nalazi:

- Ne postoje mesečni i godišnji planovi suda za rešavanje predmeta u vezi sa štetom uzrokovanom šumama, a to pitanje utiče na efikasnost suda u procesuiranju takvih slučajeva;
- Mali broj sudija za rešavanje krivičnih predmeta, kao i onih koji rade sa prekršajima, dovodi do stvaranja velikog broja nerešenih slučajeva iz prethodnih godina i velikog broja slučajeva uništavanja šuma koji se ne rešava. 815 krivičnih predmeta i 223 prekršajnih predmeta preneto je iz 2014. u 2015. godinu;

- Mali broj tužilaca dovodi do čestog odlaganja suđenja u vezi sa uništavanjem šuma. Od 53 praćena suđenja, 16 je odloženo zbog odsustva tužilaca ili stranaka u sudu;
- Veliki broj rešenih predmeta – samo u sudu za prekršaje u toku 2014. godine, u periodu od januara do juna 2015. godine, rešeno je 29 predmeta;
- Odsustvo optuženog iz suda – pošto su mnogi optuženi državljani Republike Makedonije, sud je suočen sa izazovima u pogledu dovođenja optuženog na suđenje. Potrebna je tesnija saradnja između centralnih institucija Kosova i Makedonije;
- Neizvršavanje rešenih predmeta u sudovima i blage kazne koje izriče sud – u mnogim predmetima u kojima je sud doneo pravosnažnu odluku, odluka nije izvršna, ili je sud izrekao blagu kaznu za optuženog. Ta praksa bi mogla da se zaustavi strožijim kaznama i efikasnijim izvršenjem kazni;
- Neodgovarajuća priprema šumara za suđenja – šumari kao svedoci ne dolaze dobro pripremljeni na suđenja, pošto nemaju činjenične dokaze kao što su fotografije, opšta evidencija i drugi dokazi koji bi rad sudija u toku rešavanja predmeta učinili lakšim.
- Održavanje suđenja u kabinetima ne u sudnicama – iako u zgradi suda u Vitini postoje dve sudnice u kojima se suđenja mogu održavati, u većini slučajeva se suđenja održavaju u kabinetima sudija a ne u sudnicama;
- Odsustvo javnosti sa suđenja – javnost nije prisustvovala ni jednom praćenom suđenju, izuzev sudskog osoblja i stranaka u postupku;
- Ne postoji baza podataka u kojoj bi se čuvali podaci o suđenjima i sudskim odlukama – izuzev protokola, sud još uvek nije uveo bazu podataka u kojoj bi se čuvali podaci o završenim suđenjima;
- Mali broj šumara – u odeljenju za šume u Vitini ima 8 šumara koji moraju da čuvaju prostor od 8 hiljada hektara šuma u javnom vlasništvu;
- Nema podsticaja za šumare – šumari su veoma malo podstaknuti da obavljaju svoj posao, pošto primaju minimalne plate koje ne zadovoljavaju njihove potrebe;
- Ne postoji bolja saradnja između odeljenja za šume i policije u pogledu sprečavanja slučajeva u vezi sa uništavanjem šuma – šumari i Policija Kosova još uvek nisu ostvarili bolji nivo saradnje kroz koji bi sprečili sve slučajeve u vezi sa uništavanjem šuma. Šumari i Policija Kosova se moraju bolje koordinisati kako bi jedni drugima podnosili prijave o svakom kršenju zakona o šumama;
- Ne postoje mesečni izveštaji o radu suda, policije i opštine u pogledu zaštite šuma – opština, sud i policija moraju da redovno razmenjuju mesečne izveštaje o svom radu u vezi sa pitanjem uništavanja šuma.

Preporuke:

- Preporučljivo je da sud sastavi akcioni plan za smanjenje broja nerešenih predmeta u vezi sa uništavanjem šuma, kao i zaostale predmete iz prethodnih godina u vezi sa uništavanjem šuma;
- Povećati broj sudija kako bi se rešavali i krivični i građanski predmeti;
- Zaposliti sudiju koji će se posebno baviti krivičnim predmetima u vezi sa uništavanjem šuma;
- Koordinisati aktivnosti Policije Kosova kako bi ista obezbedila pojavljivanje pred sudom onih stranaka koje ne odgovore na sudski poziv;
- Izricati strožije kazne optuženima koji ponavljaju dela u vezi sa uništavanjem šuma;
- Pokrenuti postupak preko centralnih institucija za koordinaciju sa pandanima iz Republike Makedonije tako da se optuženi dovedu na suđenja;
- Slučajevi ponavljanja dela uništavanja šuma trebalo bi da se propisno kažnjavaju kaznom zatvora kako se ne bi dozvolilo tim licima da nastave sa nezakonitom sečom šuma i nezakonitim prevozom drva;
- Preporučljivo je da tužilaštva upotpune tužbe koje podnose sudovima beleškama, jer postoje slučajevi u kojima beleške nisu čitke a osnovni podaci nedostaju;
- Obezbediti emisije u lokalnim medijima preko informativne službe Osnovnog suda u Gnjilanu, gde bi se predstavio rad na rešavanju predmeta u vezi sa uništavanjem šuma;
- Osnovni sud – Ogranak u Vitini, Agencija za šume Kosova, Policija i odeljenje za šume moraju da uspostave bolju koordinaciju u borbi protiv nezakonite seče šuma;
- Da se suđenja održavaju u sudnicama, ne u kabinetima sudija;
- Da sud objavljuje godišnji plan suđenja na oglasnoj tabli u sudu;
- Uređivanje pitanje adresa građana pomoglo bi da se lakše strankama dostavlja pošta radi pozivanja u svojstvu bilo optuženog bilo svedoka za suđenja;
- Da se poveća broj šumara;
- Da se šumari opreme kamerama od strane opštine;
- Podstaći šumare visočijim zaradama;
- Da se opštinske institucije i civilno društvo angažuju u kampanjama za podizanje svesti, uz njihovu mobilizaciju na zaštiti šuma;
- Oduzeti prevozna sredstva koja se koriste za prevoz nezakonito sečenih drva;
- Preduzeti disciplinske mere protiv šumara koji ne izvršavaju svoje dužnosti na propisan način;
- Da Policija Kosova nastavi akciju postavljanja kontrolnih punktova na pravcima koji se koriste za prevoz nezakonito sečenih drva.

Centar za integraciju i razvoj – CIDD iz Dragaša

Projekat „Za transparentniji i odgovorniji sud“ usredsredio se na praćenje rada Osnovnog suda u Prizrenu - Ogranak u Dragašu, u cilju povećanja transparentnosti i odgovornosti Suda, kako u pogledu rešavanja osetljivih predmeta u vezi sa krivičnim delima izborne prevara, tako i u pogledu povećanja efikasnosti u rešavanju predmeta uopšte.

Nalazi:

- Ponašanje i saradnja sa sudovima, uključujući zajednice u pravosudnom sistemu i poštovanje dvaju jezika na zadovoljavajućem je nivou;
- Umešane stranke se blagovremeno obaveštavaju o postupku;
- Pošto ovakva vrsta krivičnih dela spada u kategoriju teških krivičnih dela, ti slučajevi bi trebalo da se rešavaju kao prioritetni od strane tužilaca i sudija, tako da se reše što je pre moguće. Za većinu predmeta potrebno je 3-4 godine do donošenja pravosnažne odluke;
- Da bi bile u skladu sa članom 41. Krivičnog zakonika Kosova (KZ), kazne bi trebalo da budu strožije, kako bi se sprečilo moguće izvršenje dela u budućnosti. Takođe, te kazne bi trebalo da budu u skladu sa članom 50 KZ, kojim je predviđeno da se uslovne kazne primenjuju na lakša krivična dela. Kazne koje izriču sudovi nisu veoma delotvorne, gde su sve od 42 izrečene kazne uslovne, a nijedna kazna zatvora;
- Bilo je slučajeva kada su stranke zbog pritiska i pretnje tužioca da će dobiti težu kaznu, bile prisiljene da priznaju krivicu uprkos činjenici da su možda nevine.

Preporuke:

- Da kazne budu strožije za te slučajeve zbog osetljivosti i u cilju sprečavanja mogućeg izvršenja dela u budućnosti (u skladu sa članom 41. i 50. KZ);
- Preporučljivo je da se tim predmetima da prioritet, tako da se rešavaju u najkraćem mogućem roku;
- Ugraditi monitore preko kojih bi se građani obaveštavali o predmetima bez potrebe da prolaze bezbednosne provere u Osnovnom sudu u Prizrenu i Osnovnom sudu u Dragašu, kako bi se građani informisali o predmetima;
- Preporučljivo je da Ogranak Osnovnog suda u Dragašu stvori i održava Fejsbuk nalog da bi se građani informisali o rešavanju predmeta preko društvenih mreža, što više od godinu dana čini Osnovni sud u Prizrenu, preko svoje Fejsbuk stranice „Otvoreni sud“, što je za pohvalu;
- Predsednici komisija imaju veće odgovornosti od članova komisija pošto su glavni i odgovorni za tok rada u lokalnim biračkim mestima, a ne tretiraju ih jednako sa članovima komisije kao što je bio slučaj sa sudskim postupcima do sada kada se izriču kazne;

- Preporučljivo je da kada sudovi donose odluke i optuženog proglašavaju krivim, da donesu još jednu odluku kojom se predsedniku izborne komisije ili članu komisije zabranjuje da služi na istom mestu na određeno vreme, koje bi trebalo da bude od 5 do 10 godina;
- Da sudovi uspostave delotvoran standard u slučajevima kada se utvrđuje sudska taksa, pošto postoje greške u vezi sa tim. Često u presudi sud opisuje da je stranka koja je proglašena krivom u dobrom ili srednjem finansijskom stanju, a sa druge strane ista je izuzeta od plaćanja sudske takse. Bilo je slučajeva kada je za ista dela i pod istim uslovima sudska taksa bila u rasponu od 20 do 50 evra.

POLIS iz Lipjana

Projekat „Pravda uz pristup građana pravičnim sudskim uslugama III“ usredsredio se na praćenje suđenja pred Osnovnim sudom u Prištini, Ogranak u Lipljanu, u oblasti nasledstva, uz poseban naglasak na dve najmarginalizovanije kategorije, manjinske zajednice i žene.

Nalazi:

- Pojava skrivanja naslednika prilikom sastavljanja smrtovnice i dalje postoji, gde podnosilac zahteva u većini slučajeva ne prijavljuje žene.
- Trend rešavanja ostavinskih predmeta drastično se smanjuje, gde se samo 10 % smrtovnica koje izdaju opštinske službe šalje sudovima;
- Beležnici su ti koji rešavaju ostavinske predmete u vanparničnom postupku;
- Na osnovu nalaza proizilazi da beležnici nisu posvećeni kada se radi o skrivanju naslednika na smrtovnici te da u tim slučajevima rešavaju ostavinski pregled i poštuju takvu stvar;
- Izgleda da beležnici nisu otvoreni za saradnju sa civilnim društvom, a nespremnost na saradnju stavlja još veću sumnju na to da beležnici nisu spremni da saraduju;
- Žene su pod izazovom zbog tog procesa u kom se ne proverava nasledstvo, a u tom smislu, čak su još više uskraćene za svoja prava da učestvuju u ostavinskom postupku;
- Docnije u rešavanju ostavinskih predmeta u sudu i nepokretanje istih po službenoj dužnosti obeshrabljuju žene da traže svoje nasledstvo;
- Važećim zakonima priznata su puna prava žena na nasledstvo i smatraju se jednakim sa muškarcima, ali u praksi ne postoje prilike koje bi podstakle žene ili koje bi im dale proaktivnu podršku u datom procesu;
- Zakoni u oblasti građanskog prava i vanparničnog ostavinskog postupka beležnicima ne daju pravo da vrše proveru nasledstva – beležnici se oslanjaju samo na pravima koja imaju na osnovu Zakona o beležništvu, koji osim što je nepotpun u svom sadržaju ne obezbeđuje učešće žena u ostavinskom postupku;

- Zakoni u oblasti vanparničnog postupka predviđaju jasne procedure za pokretanje predmeta po službenoj dužnosti, ali se to u praksi ne dešava;
- Inicijative civilnog društva i institucija mogu da utiču na žene, muškarce, lica koja su vlasnici imovine i imaju za cilj da istu prenesu svojim naslednicima (potencijalnim naslednicima), relevantne institucije i društvo uopšte trebalo bi da budu upoznatiji sa značajem učešća žena u ostavinskom postupku;
- Sud bi trebalo da radi više na povećanju transparentnosti adekvatnijim korišćenjem ekrana;
- Suđenja se i dalje održavaju u kabinetima sudija, međutim, većina suđenja se održava u sudnicama;
- Tehničke stvari u vezi sa svečanošću suđenja i dalje ne dobijaju dodatnu pažnju poput: nošenja uniformi od strane ključnih stranaka u postupku, pokretanja saslušanja o vremenu i upotrebe dvaju jezika.

Preporuke:

- Zakon o nasleđivanju je u procesu izmene i dopune u cilju unapređenja prava žena na nasleđivanje u afirmativnom smislu;
- Žene će dobiti veću snagu u slučaju da se mogućnost odricanja od nasledstva ukloni, bar na određeni period, a zatim da se proces odricanja primeni u vidu poklona;
- Takođe, preporučeno je da se revidiraju Zakon o vanparničnom postupku i Zakon o beležništvu. Trenutno postoji puno zakonskih i proceduralnih neizvesnosti u pogledu rešavanja ostavinskog postupka kod beležnika. Posebno, beležnici nisu usredsređeni na rodne aspekte, jer je to pitanje za njih nesporno. To znači da stranke dobrovoljno izjavljuju da se odriču svog prava da naslede imovinu. Ali, sa tim u vezi, postoji stvar u pogledu skrivanja naslednika, uglavnom žena. Ni opštinske službe ni beležnici ne istražuju to da li su navedeni svi zakonski naslednici, zbog čega bi ta dva organa trebalo zadužiti da pravično primenjuju zakon kroz izmenu i dopunu zakona;
- Beležnici bi trebalo da budu podvrgnuti nadzoru veće institucionalne hijerarhije u vršenju svojih dužnosti, posebno u vezi sa nasledstvom. Iz prakse i aktivnosti projekta zapazili smo da beležnici nisu spremni da pravično primenjuju zakon, posebno u pogledu skrivanja žena kao zakonskih naslednika. Pored toga, beležnici moraju biti transparentniji u svom radu. Nadzorna institucija, kao što je Ministarstvo pravde mora da traži od beležnika da osim što su izvršioci zakona, budu otvoreni i za saradnju sa civilnim društvom;
- Da bi se izbegle mane u datom procesu, trebalo bi uspostaviti nacionalni centar koji sadrži podatke o imovinu u vezi sa potomcima i zakonitim naslednicima, ne samo da bi se proverili naslednici, već i da bi se utvrdila celokupna imovina i

bogatstvo potomaka. Kroz taj proces, vršila bi se i provera nasledstva potomka, a ne kao što se sada to čini gde se provera nasledstva vrši samo za onaj deo za koji je stranka zainteresovana;

- Da civilno društvo nastavi sa svojim aktivnostima u cilju povećanja svesti građana u vezi sa učešćem žena u ostavinskom postupku. Civilno društvo bi trebalo da doprinese većem podizanju svesti kroz aktivnosti zalaganja i informisanja, organizovanje radionica za obrazovanje i informisanje, kao i posebnih aktivnosti za zajednicu žena o pitanjima nasledstva.
- Da se uzme u obzir izmena nastavnog plana i programa, posebno u srednjim školama, koji bi se prilagodio tako da se stvori mentalni sklop gde bi tretman prema muškarcima i ženama bio jednak u pogledu nasledstva;
- Preporučeno je da Sud uzme u obzir, uz veću posvećenost, stvar transparentnosti javnog informisanja, kako bi se povećalo učešće građana u pravosudnom sistemu. Najprikkladnija radnja sa tog aspekta je odgovarajuća upotreba elektronskog ekrana koji je ugrađen u holu zgrade Suda. Sud mora da prioritet da stvarima u vezi sa nasledstvom te da što efikasnije rešava takve predmete. Takođe, trebalo bi se još više posvetiti rešavanju predmeta u parničnom postupku u kojima su stranke žene. Rešavanje predmeta u kojima žene jasno traže svoja prava na nasledstvo sa pozitivnim rezultatom i priznavanjem prava žena na nasledstvo stvorilo bi priče o uspehu koje bi podstakle druge žene da raskrste sa postojećim predrasudama u društvu.

Partners Kosova - Centar za upravljanje sukobom iz Prištine

Projekat „Praćenje rada sudova i tužilaštava u pogledu upućivanja predmeta na posredovanje“ usredsredio se na praćenje procesa izbora i upućivanja predmeta na posredovanje, procesa upravljanja predmeta i njihovog statusa u centrima za posredovanje, i vraćanja istih sudovima i tužilaštvima. Rad je praćen u osnovnim sudovima, osnovnim tužilaštvima i centrima za posredovanje u Prištini, Uroševcu, Đakovici i Mitrovici.

Nalazi:

Podaci prikupljeni u toku praćenja rada Osnovnog suda u Uroševcu:

- Mali broj sudija i stručnih saradnika, i veliki obim posla u predmetima koji otežava dati proces;
- Sud nijedan predmet nije uputio na posredovanje u periodu januar-april 2015. godine;
- Tužilaštvo je veoma dobro organizovano u pogledu izbora i upućivanja predmeta na posredovanje, vodeći evidenciju o svim predmetima u knjizi protokola. Tužioci

i upravnici su spremni da izveštavaju o predmetima sa preciznim podacima u svakom trenutku;

- U centrima za posredovanje predmeti se odmah uzimaju na razmatranje, stranke se pozivaju a posrednika biraju stranke sa spiska posrednika. Protokolarni obrasci se uvek koriste za upućivanje predmeta na posredovanje (aneksi 2, 3, 4). Predmeti uzeti na razmatranje rešavaju se u roku. Nije bilo predmeta koje su stranke same upućivale u periodu januar-april 2015. godine;
- Stranke ponekad popune upitnik o posredovanju kada napuštaju posredovanje.

Podaci prikupljeni u toku praćenja rada Osnovnog suda u Đakovici:

- Osnovni sud u Đakovici radi sa veoma malim brojem sudija – sa samo dvoje sudije koji predmete upućuju na posredovanje;
- Sudije biraju predmete za upućivanje na posredovanje i poštuju sve postupke za izbor i upućivanje predmeta, koristeći protokolarnе obrasce za posredovanje;
- Većina predmeta koje sudovi upućuju na posredovanje su građanski predmeti;
- Sudije pojedinačno vode evidenciju. Sud nema knjige za upis predmeta koji idu na posredovanje jer na osnovu unutrašnjeg uređenja suda utvrđeno je koje knjige vodi sud, tako da knjige vodi centar za posredovanje.
- Tužilaštvo poseduje knjigu sa evidencijom predmeta koji se šalju na posredovanje, a tužioci takođe vode evidenciju predmeta koje pošalju na posredovanje;
- Broj predmeta koje je tužilaštvo uputilo na posredovanje povećan je, ali i broj rešenih predmeta u centru za posredovanje (43 predmeta upućena u periodu januar-april 2015). Broj predmeta koje je sud upućivao na posredovanje varirao je od meseca do meseca u periodu januar-april 2015. godine;
- Postoji jedinstvena karakteristika gde se prekršajni predmeti i predmeti u vezi sa manjinama upućuju na posredovanje;
- U centrima za posredovanje predmeti se odmah uzimaju na razmatranje, stranke se pozivaju a posrednika biraju stranke sa spiska posrednika.
- Protokolarni obrasci se uvek koriste za upućivanje predmeta na posredovanje.
- Stranke skoro nikada ne popunjavaju upitnike kada napuštaju posredovanje.

Podaci prikupljeni u toku praćenja rada Osnovnog suda, Osnovnog tužilaštva i Centra za posredovanje u Prištini:

- Suđenja su otvorena u sudnicama, kao i u kancelarijama, a sudije su bile otvorene i ponudile su nam saradnju u vezi sa predmetima koji se upućuju na posredovanje;

- Sudije pojedinačno i nezavisno biraju predmete koji se upućuju na posredovanje. Poštuje se svaki postupak za izbor i upućivanje predmeta na posredovanje, korišćenjem protokolarnih obrazaca za posredovanje;
- Sud obično na posredovanje upućuje krivične predmete, što je slučaj samo u Prištini;
- Sudije pojedinačno vode evidenciju o predmetima – sud nema knjigu evidencije sa predmetima koji su upućeni na posredovanje;
- Predsednik suda je protiv upućivanja krivičnih predmeta na posredovanje, tvrdeći da sporazumi koje stranke postižu u postupku posredovanja nisu stabilni;
- Centar za posredovanje vodi evidenciju;
- Tužilaštvo poseduje knjigu sa evidencijom svih predmeta koji su upućeni na posredovanje, a tužiocu takođe vode evidenciju predmeta koje pošalju na posredovanje;
- Povećava se broj predmeta koji sud i tužilaštvo upućuju na posredovanje, ali i broj predmeta koje rešava Centar za posredovanje;
- Broj građanskih predmeta koji su sudovi uputili na posredovanje veoma je mali za period januar-april 2015. godine;
- Takođe, broj predmeta koji su stranke same uputile Centru za posredovanje je mali;
- Na početku, bilo je docnji u Centru kod početka razmatranja predmeta zbog velikog broja predmeta. Obično, stranke dobiju spisak posrednika da bi izabrale posrednika. Uvek se koriste protokolarni obrasci za upućivanje predmeta na posredovanje;
- Centar za posredovanje u Prištini ima najveći broj predmeta koji su rešeni i upućeni u periodu januar-april 2015. godine;
- Stranke obično popunjavaju upitnike posle posredovanja.

Podaci prikupljeni u toku praćenja rada Osnovnog suda, Tužilaštva i Centra za posredovanje u Mitrovici:

- Postavljen je koordinator za upravljanje predmetima za posredovanje, koji u saradnji sa drugim sudijama bira predmete koji se upućuju na posredovanje, gde se poštuje svaki postupak za izbor i upućivanje predmeta na posredovanje, korišćenjem protokolarnih obrazaca za posredovanje;
- Sud poseduje knjigu evidencije sa predmetima upućenim na posredovanje (knjigu je sačinio Centar za posredovanje u Mitrovici);
- Broj predmeta koji je sud uputio na posredovanje u periodu januar-april 2015. god. očigledno je mali;

- Osnovno tužilaštvo u Mitrovici je povećalo broj predmeta upućen na posredovanje iako nema dovoljno radnog prostora za tužioce i pomoćno osoblje. Tužilaštvo vodi evidenciju u knjizi sa svim detaljima predmeta;
- U centrima za posredovanje predmeti se odmah uzimaju na razmatranje, stranke se pozivaju a posrednika biraju stranke sa spiska posrednika.
- Stranke popunjavaju upitnike po okončanju postupka posredovanja.

Preporuke:

- Povećati broj sudija i stručnih saradnika, posebno u osnovnim sudovima u Đakovici i Uroševcu, koji bi pomogao da se reše predmeti, kao i oko upućivanja predmeta na posredovanje;
- Sudije iz ogranaka osnovnih sudova moraju dobiti više informacija o posredovanju da bi ubuduće upućivali predmete na posredovanje;
- Povećati saradnju između sudova i centara za posredovanje, i zatražiti tehničku pomoć od centara za posredovanje u toku upućivanja predmeta, npr. u toku pripreme poziva za stranke, itd;
- Da sudije upućuju predmete na posredovanje pojedinačno, da predmeti ne bi čekali u sudu ceo mesec dok se određeni broj ne prikupi;
- Obezbediti bolje uslove za rad u Osnovnom sudu u Mitrovici, što bi uticalo na ažurnost sudija u pogledu rešavanja predmeta, ali i na upućivanje predmeta centrima za posredovanje;
- Da centri za posredovanje delotvornije utvrde način na koji će informisati javnost o posredovanju kroz TV oglase, kampanje, brošure i druga sredstva, da bi građani lakše i brže rešavali predmete kroz posredovanje, bez odlaska u sud ili tužilaštvo;
- Organizovati više zajedničkih sastanaka između sudova, tužilaštava, centara za posredovanje i civilnog društva na celom Kosovu, i razmeniti iskustva oko upućivanja predmeta na posredovanje, da bi se uvela jedinstvena metodologija delovanja.

Udruženje nezavisnih intelektualaca - SHIP iz Dečana

Projekat „Praćenje rada Osnovnog suda u Peći, Ogranak u Dečanima“ ima za cilj da poveća efikasnost rada Suda u rešavanju predmeta u vezi sa šumama i njihovom izvršenju, kao i da poveća nivo transparentnosti Suda u Dečanima prema civilnom društvu i građanima.

Nalazi:

- Nivo saradnje između pravosudnih institucija i organizacija civilnog društva je u porastu;

- Ulaganja koja je USAID izvršio u uređivanje unutrašnje infrastrukture zgradu Suda su pretvorila u bolje radno i transparentnije okruženje. Međutim, ti novi uslovi se ne koriste na najbolji način, pošto nedostaje logistička oprema (računari, štampači, faksimil, skeneri, itd.);
- Nedostatak sudija koji bi se bavili rešavanjem građanskih predmeta, pošto sud duže vreme nije imao sudiju, samim tim broj nerešenih predmeta je u porastu;
- Na ekranu koji se nalazi na ulazu u Sud, objavljuju se predstojeća suđenja, što povećava transparentnost institucije;
- Odgovornost za loše stanje sa šumama imaju sve institucije u zemlji, a to se odnosi i na sudove;
- Postoje kašnjenja u pogledu izvršavanja pravosnažnih predmeta bilo preko Suda, Službe za uslovni otpust ili Policije Kosova;
- Izvršenje alternativnih kazni počelo je 2014. godine, kao što su kazne u vidu društveno korisnog rada;
- Trebalo bi ceniti angažovanje kosovske Službe za uslovni otpust (SUO) u izvršenju alternativnih kazni. Prema SUO, te alternativne kazne su rezultat SHIP projekta sa USAID-om, što je dovelo do povećanja efikasnosti i donošenja alternativnih odluka;
- Pitanje izvršenja predmeta u vezi sa nadoknadom za uništavanje šuma predstavlja predmet za zabrinutost gde prema zvaničnim podacima Suda, nadoknada za uništavanje šuma je na nuli;
- Zastarevanje predmeta u izvršnom postupku već duže vreme daje povod za zabrinutost, i stvar se nastavlja. Prema evidenciji policije i suda, postoji 1820 predmeta u izvršnom postupku, predmeti koji potiču iz perioda pre 2012. godine;
- U toku perioda kada smo pratili sušenja, zapazili smo da su sve podignute optužbe, kako u krivičnim tako i u građanskim stvarima, obuhvatale fizička lica, iako šume najviše uništava šumska industrija.

Preporuke:

- Saradnja pravosudnih institucija sa institucijama iz civilnog društva oko dalje primene drugih projekata;
- Da Sudski savet Kosova opremi sudnice u kojima se vode suđenja opremom koja je potrebna za rad i transparentnost;
- Da institucije preuzmu svoju zakonsku odgovornost, da komuniciraju i koordiniraju svoj rad u cilju efikasnije zaštite šuma;
- Da se novo stvoreni uslovi za rad iskoriste za povećanje transparentnosti i efikasnosti;
- Da se da prioritet izricanju alternativnih kazni što dovodi do postizanja svrhe sudskih odluka (ponovna socijalizacija, sprečavanje ponavljanja dela);

- Da odgovarajuće institucije istraže potencijalne slučajeve korupcije, ne samo u pravosudnim i istražnim organima, već i u odgovarajućim agencijama;
- Da nadzorne institucije prate rad službenika koji se bave izvršenjem predmeta (izvršenje odluka) kako bi se sprečilo zastarevanje predmeta (prekoračenje zakonskog roka).

Findings and Recommendations of Ten Local Organizations
from Court Monitoring Activities

Project
“Increasing Citizens’ Awareness and Participation in the Justice System”

**Findings and Recommendations of Ten Local Organizations
from Court Monitoring Activities**

This Report is made possible by the support of the American people through the United States Agency for International Development (USAID).

DISCLAIMER

The views expressed in this publication do not necessarily reflect the views of United States Agency for International Development or the United States Government.

TABLE OF CONTENTS

INTRODUCTION	3
BACKGROUND INFORMATION	4
KOSOVO LOCAL ORGANIZATIONS THAT CONDUCTED COURT MONITORING ACTIVITIES	5
FINDING AND RECOMMENDATIONS FROM COURT MONITORING ACTIVITIES	6
Center for Advocacy and Democratic Culture– ACDC from Northern Mitrovica	6
Initiative for Progress - INPO from Ferizaj	7
Active Women of Gjakova - AGJK from Gjakova	8
Center for Policies and Advocacy - CPA from Prishtina	10
AGRO EKO from Gjilan	11
Elita from Vitia	12
Center for Integration and Development - CIDD from Dragash	15
POLIS from Lipjan	16
Partners Kosova - Center for Conflict Management from Prishtina	18
Association of Independent Intellectual - SHIP from Deçan	21

INTRODUCTION

On February, 2013, Advocacy Training and Resource Center (ATRC) signed contract with USAID to implement project “Increasing Citizens’ Awareness and Participation in the Justice System” with overall goal to improve the functioning of courts and the justice system through the support of local organizations on court monitoring and public awareness, thereby increasing transparency and fairness among justice institutions in Kosovo.

Striving to improve the judicial system in Kosovo, ATRC through project “Increasing Citizens’ Awareness and Participation in the Justice System” invites the direct involvement of local organizations in performing court monitoring activities and conducting public awareness and outreach aimed at combating corruption and increasing transparency and fairness among justice sector institutions in Kosovo.

Through project implementation, ATRC provided grant support to 40 local organizations on both performing court monitoring activities and public awareness activities.

On October 24, 2014, USAID/ATRC selected ten local organizations to perform court monitoring activities. The objectives of this grant award were to expand the community of organizations and individuals carrying out court monitoring initiatives in Kosovo, as well as the nature, uses, and tools used to monitor initiatives in the courts with the overall goal of exposing more people to the court system and creating avenues for citizens to promote justice-sector reforms and improve court performance. Local organizations funded through this project were expected to: Increase citizen awareness and participation in the justice system; Increase the overall number of community members engaged in court monitoring initiatives; Use the information gathered through court monitoring to recommend improvements and/or advocate change, and Increase knowledge in local communities about courts.

ATRC during this period of time organized formal meetings between local organizations and Kosovo justice institutions: Kosovo Judicial Council (KJC) and Kosovo Prosecutorial Council (KPC), and Office of Disciplinary Counsel in addressing grantees’ issues and concerns, and sharing information between parties as well. Throughout this meetings local organizations had chance to directly forward their concerns and daily findings on their respective issues, while monitoring courts, as well as get advice on the tangible issues they should consider while implementing monitoring activities in courts.

As a result these local organizations came up with court monitoring reports. These reports contain the observation of the grantees work on monitoring the courts in their communities, presentation of findings and recommendations regarding the issues they addressed. During this round grantees were focusing in monitoring issues concerning

their communities mostly on: functioning and proceedings of court; inter-ethnic cases, cases involving detention and cases involving women and minors; domestic violence concerning rights of women and children; heritage cases that concern women and family law; logging the forestry and degradation river and of the nature, election fraud, corruption and transparency; and cases returning from Mediation Centers, resolved or unresolved. These reports were also presented to the wider public by each grantee through roundtables, public debates and press conferences. Most of the repost presentations were followed and covered by local and national media.

BACKGROUND INFORMATION

The Republic of Kosovo declared its independence on February 17, 2008, and began its transition from a United Nations-administered area to a self-governance state. U.S. Government support for Kosovo's transition to a fully functioning democracy, governed by the Rule of Law, has included support to the judiciary and other justice-sector institutions to implement legal reforms and establish strong institutional integrity and effectiveness, as well as support to civil society to promote the rule of law, advocate for improved governance, and promote transparency.

Since January 2013, Kosovo's court system has gone through a significant restructuring process as foreseen by the new Law on Courts. The reform prescribed by the subject Law, includes restructuring of the court system to assist in streamlining court operations and procedures in seven (7) Basic Courts of first instance with general jurisdiction; one (1) Court of Appeals with countrywide jurisdiction located in Pristina and the Supreme Court as the final judicial authority in Kosovo. By clarifying the lines of authority, responsibility and accountability, this new structure is set to improve the functioning of the judiciary, improve public access, transparency, efficiency, and accountability of courts in Kosovo.

A justice system that is fully transparent serves the public's right to learn about the justice system's results, successes and challenges. The media, civil society and other interest groups help build a democratic foundation when they monitor and inform the public. It is important of conveying project findings to relevant stakeholders, including the Kosovo Judicial Council, Kosovo Prosecutorial Council, Ministry of Justice and government at-large, and the Kosovo Assembly. The information gathered throughout project implementation process will help local organizations design and undertake effective advocacy campaigns that can bring positive change to particular sectors in the justice system.

Many local organizations in Kosovo have been active in advocating for justice reform, with many organizations designing and implementing monitoring and public awareness campaigns. By monitoring and public awareness activities about courts and judicial system in general, civil society increases the level of transparency and accountability of Kosovo judicial institutions and encourages a better-informed public to actively participate in reform efforts.

Striving to improve the judicial system in Kosovo, “Increasing Citizens’ Awareness and Participation in the Justice System“ project supported by USAID and implemented by Advocacy Training and Resource Center (ATRC), supported the direct involvement of local organizations in performing court monitoring activities aimed at increasing transparency and fairness among justice sector institutions in Kosovo.

KOSOVO LOCAL ORGANIZATIONS THAT CONDUCTED COURT MONITORING ACTIVITIES

1. Advocacy Center for Democratic Culture – ACDC from North Mitrovica

Project “Monitoring and Reporting on the Work of the Basic Court of Mitrovicë/Mitrovica” focused on monitoring the work of the Basic Court of Mitrovica allocated in Vushtrri, on certain subject matter such as inter-ethnic cases, cases involving detention and cases involving women and minors.

2. Initiative for Progress - INPO from Ferizaj

Project “Increase citizen awareness and participation in the justice system” focused on monitoring of the basic court of Ferizaj functioning and its proceedings and its branches in Kaçanik and Shterpce as well.

3. Active Women of Gjakova - AGJK from Gjakova

Project “Monitoring of Gjakova Basic Court in the area of family law” focused on monitoring hearings in the Gjakova Basic Court, in the area of family law.

4. Centre for Policies and Advocacy - CPA from Prishtina

Project “For more transparent judiciary” focused on monitoring the work of the Basic Court in Gjakova, Peja Basic Court branch in Klina and Gjakova Basic Court branch in Rahovec, paying particular attention to criminal cases under Article 347 of the criminal code: pollution, destruction and degradation of the environment by focusing on criminal cases of riverbed degradation in Gjakova, Klina and Rahovec.

5. AGRO EKO from Gjilan

Project “Justice for Citizens” focused on monitoring the efficiency of the Basic Court in Gjilan in processing and resolving cases of domestic violence and divorce.

6. Elita from Viti

Project “Effective Court-Justice for Citizens II” focused on monitoring the activities of the Basic Court in Viti, in receiving, reviewing and processing the cases related to damage to forests, and monitoring of the work of Kosovo Police in the enforcing cases related to forest degradation, as well as monitoring of forest agency in reporting forest degradation cases to the court.

7. Center for Integration and Development -CIDD from Dragash

Project “A transparent and accountable court” focused on monitoring of the Prizren Basic Court, Dragash Branch, about accountability and transparency relating to election fraud, fighting corruption and increasing transparency in judicial institutions.

8. POLIS from Lipjan

Project "Justice with citizens' access to fair judicial service III" focused on monitoring court hearings in Lipjan Branch Court of the Pristina Basic Court, regarding cases that involve women and minorities.

9. Partners-Kosova - Center for Conflict Management from Pristina

Project “Monitoring of the Basic Court-Deçan branch II” focused on monitoring the referral process of civil cases by Basic Courts and Prosecutor's Offices to Mediation Centers, in each center in the selected municipalities and will monitor the cases returning from Mediation Centers, resolved or unresolved.

10. Association of Independent Intellectuals - SHIP from Deçan

Project “Monitoring of the Basic Court-Deçan branch II” focused on monitoring of the work of Peja Basic Court Branch in Deçan, focusing on monitoring forest related hearings and monitoring of enforcement after issue of decision, and publication of judgments after they become final.

FINDING AND RECOMMENDATIONS FROM COURT MONITORING ACTIVITIES

Advocacy Center for Democratic Culture – ACDC from North Mitrovica

ACDC from North Mitrovica focused on monitoring the work of the basic Court of Mitrovica allocated in Vushtrri on subject matter such as inter-ethnic cases, cases involving detention and cases involving women and minors.

Findings:

- The court operates under very difficult conditions, which are primarily related to the lack of adequate working space for judges, support staff, as well as for hearings;
- The backlog is enormous;
- The number of judges is insufficient comparing to the number of backlog cases, as well as new incoming cases;

- The right of language use is well respected, only with few exceptions;
- In many cases, eviction procedures are inefficient;
- Possibility for parties in absentia to protect their rights and interests in a property case are almost inexistent;
- There are challenges in procedures involving women and juveniles, primarily due to the lack of detention facilities to the north;
- Court transparency is inadequate, due to lack of statistics and lack of published information since the Court does not have its own website.

Recommendations:

- To provide better working conditions for Mitrovica Basic Court. This involves, first and foremost, providing adequate space for the work of judges and support staff. The same goes for Prosecutor's Office in Mitrovica;
- To work more on efficient implementation of the backlog reduction strategy. One of the ways could be to enhance cooperation with organizations that provide alternative dispute mechanisms, such as Mediation Centres. A stronger cooperation between Mitrovica Basic Court and Mediation Centre is needed. However, to strengthen the cooperation, especially in terms of number of cases to be resolved under mediation, it is necessary to upgrade the capacity of the Mediation Centre in Mitrovica by increasing the mediators' pool. The Ministry of Justice is a very important factor for putting this proposal into action;
- To increase the number of judges, which is expected as a part of the Brussels Agreement in the area of judiciary;
- Court notices to be translated into Serbian;
- Allow court proceedings involving minority parties to be conducted in their mother tongue;
- To enhance eviction procedures. In this sense, better and more efficient cooperation of the judiciary, police and other relevant agencies is required;
- Apply mechanisms through which, in property cases, the parties *in absentia* would be notified of the progress of proceedings and therefore protect their rights and interests. One of the ways could be to use media, print and electronic, in Serbia as well as to develop court websites. In addition, better cooperation with the Kosovo Bar Association is required, especially with their Minority Communities Commission, in order to protect the interest of parties in absentia during property disputes, which involves minority members;
- Enhance transparency of court's work, through availability of statistics and through internet presentations, which would allow access to information on court verdicts and on court operations, in general.

Initiative for Progress - INPO from Ferizaj

The project "Increasing citizens' awareness and participation in the justice system" focused on systematic monitoring of Basic Court in Ferizaj and its branches in Kaçanik

and Shtërpce, in order to take evidence of elements that enable transparency and respect for the principle of publicity in judicial proceedings.

Findings:

- Department of Minors at Basic Court in Ferizaj expressed its full willingness for cooperation and it took initiative for a joint campaign with INPO in order to raise awareness of high school students in the municipality of Ferizaj about minor delinquency.
- There is a shortage of statistics and data related to the number of cases resolved by the court, as well as cases which may be prescribed due to non-action by the Court.

Recommendations:

- Basic Court in Ferizaj and its branches in Kaçanik and Shtërpce to constantly promote public transparency as one of the principles of its functioning;
- The Court should constantly promote and encourage citizens' participation in judicial hearings taking place at the Court;
- The Court should focus more at the new facility being constructed and finish it as soon as possible, in order for better working conditions in judgment halls;
- To further develop Courts' Information Office, and create better relations between the Court and civil society;
- The Court should maintain statistical records every year on resolved cases, unresolved cases, timelines for prescribing cases, etc.;
- Kosovo Judicial Council to establish an online database for all the Courts cases in Republic of Kosovo.

Active Women of Gjakova - AGJK from Gjakova

The project "Monitoring Basic Court in Gjakova in the area of family law" focused on monitoring family law in order to improve efficiency and effectiveness of judicial hearings at the Basic Court in Gjakova in the area of family law.

Findings:

- In most of the hearings, competent judges of the court do their best to implement legal provisions envisioned by Law on Family and Law on Contested Procedure;
- Due to the lack of rooms, very often hearings are held at the judges' offices;
- Agreed divorces were resolved in a single court hearing, while some contests lasted for years, for example an alimantation case that lasted for 15 years until proof of fatherhood was ensured;
- Court is not responsible for the delays caused by behavior of request submitter. Judicial party has the right to fully use their procedural rights, however, doing this the procedure is delayed, and the court cannot be held responsible for those delays;
- Court hearings usually start with delays for various reasons, including failure to properly examine charges after they were pressed, failure to submit charges to the accused within the scheduled timeline, failure to hold preparatory procedure or as foreseen by law, and failure to set the date for the main review hearing;

- Continues the non-announcement of hearings at Information Board and holding of hearings at judges' offices, where almost half of monitored hearings are not announced in the Board. Due to this, the public could not attend 11 public hearings;
- In most of the cases, lay judges continue to be present during hearings only to formally meet the legal requirement with regard to composition of the judging panel;
- The parties fail to be present during hearings, even when they have been adequately informed (25% of cases);
- Very often, cases are resolved according to the priority, such as agreed divorces and cases with international elements;
- Inaccurate mailing addresses as a result of changes in street names, or change of residence by the party and not informing the court about the change;
- Technical findings unfortunately are considered as minor violations and subsequently "tolerable" due to heavy workload and inadequate working conditions, however, all of these affect the course of court hearings;
- Non-implementation of alimention and non-enforcement of it by the court due to economic situation of the party;
- Reconciliation of spouses, considering the principle "the marriage institution should be preserved", lawmakers have envisioned the phase of reconciliation of spouses as an opportunity to preserve the marriage considering consequences in case of ending it. In cases of agreed divorces this procedure is not applied, i.e. there is negligence in implementing legal provisions by judges.

Recommendations:

- Competent courts to decide about cases of family disputes, especially Basic Court in Gjakova, and not to allow unjustified procedural prolongations. Law on family and law on contested procedure envisions cases that are resolved within a reasonable time. Delays in making justice, may endanger its credibility and efficiency. Justification for duration of the procedure must be assessed against circumstances of a specific case, considering complexity of the case as well as behavior of the charge submitter and competent authorities;
- To increase the number of lay judges. In Basic Court of Gjakova there is a lack of lay judges, because sometimes there are court hearings in the area of family law at one or two judges as well as cases of criminal cases involving minors, and as a result hearings are postponed during the day;
- To start hearings on time. Delays on hearings continue to further complicate the process by prolonging hearings and adding to the number of unresolved cases;
- Measures and legal actions to be undertaken in order to reduce the number of backlog cases. This could be achieved by approving the program to reduce the number of unresolved cases, increase the number of judges, professional legal associates, and other administrative personnel, and by increasing efficiency of judiciary work;

- To publish hearings on the Information Board. Despite marked progress, the courts continue to not fulfill their obligations to publish information that would facilitate citizens' access to justice;
- Whenever possible, it is recommend to hold hearings in hearing rooms. Holding hearings in judges' offices still continues to be present in our courts;
- It is recommended to fill vacancies for judges. Kosovo Judicial Council did not manage to fill vacancies of judges of civil cases, and one of the factors to this situation is long procedure for recruiting judges;
- To take disciplinary measures against mailmen who neglect their work, persons who use phones inside court premises (lawyers), respect dress code in judicial hearings;
- Members of the judging panel, in this case lay judges to actively participate in hearings. Unfortunately, lay judges do not play an active role during hearings.

Centre for Policies and Advocacy - CPA from Prishtina

The project "For more transparent Judiciary" focused on monitoring judicial hearings at Basic Court of Gjakova - branch in Rahovec, and Basic Court of Peja - branch in Klina, in order to affect increase of work efficiency of courts in handling environmental cases and to inform public about the work of the Courts that would be subject of monitoring.

Findings:

- Compared to the previous period, the number of charges for environmental cases has tripled, which shows increasement of performance at courts in Gjakova, Klina, dhe Rahovec;
- Sentences issued by the courts were low and disproportional with the damage caused by the accused. There was no case that included an imprisonment sentence. In most cases there were conditional sentences, and in some cases fines were issued;
- An issue present in all courts is delay in reviewing environmental cases. Environmental cases are still not given the priority they should have by justice institutions. As a result, only three cases were prescribed, two in Gjakova and one in Rahovec;
- In some cases, the accused do not show up in the court, while the court only rarely exercised its authority regarding this issue. In Rahovec Court, in four criminal cases for environmental degradation, the accused did not show up at the hearing for three consecutive times;
- There is a lack of cooperation between courts, police, municipalities, and post office regarding court invitations to the accused. As a result, the court has not been able to take any actions against the accused due to lack of evidence about whether the accused received the invitation to the hearing or not;
- The Independent Commission of Mines and Minerals continues to be the main denouncer of cases. It is important that other bodies such as prosecution, municipal environmental inspectorate, civil society, and others are more cooperative to denounce cases of pollution, degradation, and destruction of environment.

Recommendations:

- Courts to issue stricter sentences; in most decisions, courts issued fines and conditional sentence or release from charges, even though legislations envision imprisonment. A part of the accused were recidivists;
- Courts to accelerate processing of environmental cases due to delays in handling these cases;
- Courts to cooperate more with Kosovo Police and Kosovo Post Office to ensure presence of the accused in hearings;
- Prosecutions to initiate investigations according to their official duty against illegal environment exploiters and degraders. In any of the prosecutions (in Peja and Gjakova) there was no investigation initiated according to official duty. All criminal charges were pressed by the Independent Commission of Mines and Mineral (ICMM).

AGRO EKO from Gjilan

The project “Justice for Citizens” focused on monitoring the efficiency of Basic Court in Gjilan in processing and resolving cases of divorce and domestic violence.

Findings:

- All parties in the procedure were respected by judges during court hearings. Cases were accompanied with lawyers even though divorces took place based on prior agreements between spouses;
- In the first six months of the year, there were 45 divorce requests, while so far 53 cases were resolved (some of which were carried over from the previous year);
- There are difficulties in enforcing the court decision by Centre for Social Work (CSW), in cases of guardianship, meetings with children, and alimentionation issues. CSW has stated that decisions arrive with delays to the institution and that there are issues with enforcement due to various reasons;
- Judge hold hearings without wearing uniforms;
- Hearings start with delays up to 30 minutes; hearings were held in judges’ offices (avoiding hearing rooms). Hearings were postponed due to non-presence of parties, non-presence of lay judges, etc.;
- There is lack of coordination between the court and Center for Social Work (delays in receiving decisions from the court, which is causing problems in arranging meetings with children);
- Court updates the procedures, and there is an increased number of hearings compared to the same period of previous year.

Recommendations:

- It is recommended for the Basic Court in Gjilan to increase engagements and efficiency at resolving the cases related to divorce;
- The decisions of the Court to be implemented efficiently and timely by the Centre for Social Work, in cases of guardianship, meeting children and alimentionation issues;
- The judicial decisions to be respected by the Centre for Social Work in cases of allowing parent visits to children, since this continues to be a concern for parents or one of the parents;
- Court to be more responsive in submitting court decisions to the Centre for Social Work so that implementation of decisions is not delayed;
- To strengthen cooperation between Basic Court and Centre for Social Work;
- Basic Court in Gjilan to work more on exercising its obligations with regard to wearing uniforms in judicial hearings, respect working hours and starting court hearings on time, not holding hearings in judges' offices but in hearing rooms, not postponing court hearings due to absence of parties, absence of lay judges, etc.

Elita from Vitia

The project "Together we protect forests" focused on increasing efficiency of work of justice, security, and executive institutions in preventing the phenomenon of logging forests in the Municipality of Vitia, as well as in coordinating activities among institutions and civil society in increasing citizens' awareness about relevance that forests have for human life.

Findings:

- There is a lack of monthly and annual plans of the court for reviewing cases dealing with damage of forests, and this issue affects efficiency of the court in processing such cases;
- Low number of judges for reviewing criminal cases and those working with offence cases, has affected the backlog of cases from previous years and the number of forest degradation cases that have not been reviewed is large. From 2014 to 2015, 815 criminal cases and 223 offence cases were carried over;
- Low number of prosecutors caused frequent postponement of court hearings related to forest degradation. Out of 53 monitored hearings, 16 of them were postponed due to absence of prosecutors or parties at the court;
- There is a large number of prescribed cases – only in offence court during 2014 in the period covering January-June 2015, 29 cases were prescribed;
- Non-presence of the accused in the court – since many accused parties are citizens of the Republic of Macedonia, then the court faces challenges to bring the accused

to court hearings. A closer cooperation between central institutions of Kosovo and Macedonia is needed;

- Non-execution of reviewed cases in courts as well as lenient sentences by the court – for many cases on which the court made a final decision, those decisions were not executed, or the courts gave lenient sentences for the accused parties. Through stricter sentences and more efficient execution of sentences, this practice may end;
- Inadequate preparation of forest guards in court hearings – forest guards as witness parties do not come well-prepared in court hearings, since they lack factual evidence such as photos, general records and other evidence that would make the work of the judges in reviewing cases easier.
- Holding hearings in offices and not in rooms – even though at court building in Vitia there are two rooms where court hearings can take place, in most cases hearings are held in judges’ offices;
- Absence of public on court hearings – in all monitored hearings, except for court staff and parties in the hearing, no public was present;
- Lack of a database where records on court hearings and court decisions are saved – except for protocol records, the court still did not set up a database where records on finished court hearings are saved;
- Low number of forest guards – at forest department in Vitia, there are 8 forest guards who have to guard an area of 8 thousand hectares of forest that is publicly-owned;
- Lack of incentives for forest guards – forest guards are not motivated for their work, since they receive minimum wages that does not meet their needs;
- Lack of a better coordination between forest department and police in preventing cases relating to forest degradation – forest guards and Kosovo Police still have not achieved a better level of cooperation through which they would prevent all cases related to forest degradation. Forest guards and Kosovo police must be better coordinated in order to report to one another about every violation of law on forests;
- Lack of reporting on monthly basis about engagement of the court, police, and municipalities in protection of forests – municipality, court and police must exchange regular monthly reports on their engagements with regard to the issue of forest degradation.

Recommendations:

- It is recommended that the court drafts an action plan which would reduce the number of non-reviewed cases pertaining to forest degradation, as well as backlog of cases from previous years related to forest degradation;
- To increase the number of judges who cover both criminal and civil cases;

- To hire a judge who will specifically deal with criminal cases related to forest degradation;
- To coordinate activities with Kosovo police in order that parties who do not respond to court invitations are forced to be present in court hearings by police;
- Make stricter sentences for the accused who are recidivists in their actions related to forest degradation;
- Initiate procedures through central institutions to coordinate with their counterparts in the Republic of Macedonia so that the accused parties from there are brought to court hearings;
- Recidivist cases of the accused parties for forest degradation to receive appropriate sentences with imprisonment and not to allow these persons to continue illegal logging of forests and illegal transportation of wood;
- It is recommended that orders from prosecution to the courts include complete notes, because there are cases when notes are illegible and elementary data are missing;
- Through information office of the basic court in Gjilan, to arrange shows in local media where the work on reviewing cases relating to forest degradation would be presented;
- Basic Court – branch in Vitia, Kosovo Forest Agency, Police and forest department need to have a better coordination in fighting illegal logging of forests;
- Court hearings to be held in rooms, not in judges' offices;
- The court to publish annual agenda of hearings in the Information Board at the court;
- Regulation of mailing addresses of citizens would assist in easier distribution of mail for parties that are invited either as accused or witnesses in court hearings;
- To increase number of forest guards;
- Forest guards to be equipped with cameras by the municipality;
- To incentivize forest guards with higher salaries;
- Municipal institutions and civil society to be engaged in awareness raising campaigns with for mobilizing them in forest protection;
- To confiscate transport vehicles involved in transportation of illegally logged wood;
- To take disciplinary measures against forest guards who do not perform their duties adequately;
- Kosovo Police to continue the action of setting up static points in roads used by vehicles that transport illegally logged wood.

Center for Integration and Development – CIDD from Dragash

The project “For a more transparent and accountable Court” focused on monitoring Basic Court of Prizren – branch in Dragash, in order to increase transparency and accountability of the Court, both in handling sensitive cases related to criminal acts of election fraud as well as increasing efficiency in handling cases in general.

Findings:

- Behavior and cooperation with courts, involvement of communities in the justice system and respect of two official languages is at a satisfactory level;
- Involved parties are informed timely about case proceedings;
- Since this type of criminal acts falls in the category of serious criminal cases, they should be handled with priority by prosecutors and judges, in order to be resolved as soon as possible. Most cases took about 3-4 years until a final decision was made;
- As per line in Article 41 of the Criminal Code of Kosovo (CCK), sentences should be harsher to prevent potential perpetrators in the future. Also, these sentences should correspond with Article 50 CCK, which envisions that conditional sentences apply to lighter criminal acts. Sentences issued by the court are not very effective, where out of 42 of those sentenced, all of them were sentenced on condition, and none with effective imprisonment;
- In some cases, when under the pressure and threat of the prosecutor for a harsher sentence, parties were forced to declare guilty despite the fact that they might have been innocent.

Recommendations:

- Sentences to be harsher than those issued so far due to sensitive nature and prevention of potential perpetrators in the future (in line with Articles 41 and 50 of CCK);
- It is recommended that these cases are given priority, so that they are resolved within shortest timeframe possible;
- To install monitors for informing citizens about proceedings cases outside security checks at Basic Court in Prizren and Basic Court in Dragash, in order that citizens will be better informed about cases;
- It is recommended that branch of Basic Court in Dragash to open and maintain a Facebook account in order to inform citizens about handling of cases through social networks. This is being done for more than a year by the Basic Court in Prizren through its Facebook page “Open Court”, which is something to be applauded;

- Commission chairs have higher responsibilities than commission members since they are the main persons in charge for the course of the work in local polling stations, and they should not be treated equally as commission members, the way they have been treated in court procedures so far, when sentences were issued;
- It is recommended that when courts issue decisions and find the accused guilty, to make another decision which bans election commission chairs or commission members to serve in the same post for a defined period of time, which should be from 5 to 10 years;
- Courts to have an effective standard when in cases when they determine the court fee, since there are mistakes in this regard. Often in the verdict, the court describes the party found guilty as coming from good or medium economic status, and on the other hand the same are exempted from the court fee. There were cases when for the same acts and under the same conditions, the court fee varied from 20 to 50 Euros.

POLIS from Lipjan

The project "Justice with citizens' access to fair judicial service III" focused on monitoring court hearings at Prishtina Basic Court, branch in Lipjan, in the area of inheritance, with special emphasis on two most marginalized categories, minority communities and women.

Findings:

- The phenomenon of hiding inheritors when drafting the death certificates continues, and in most cases women are not declared by the request submitter;
- The trend of resolving heritage cases has decreased dramatically, almost only 10% of death certificate issues by municipal services are sent to court;
- Notaries are the ones that handle revision of issues of non-contested heritage;
- Based on findings it turns out that Notaries are not committed when there is hiding of inheritors in the death certificate, and in those cases to review heritage and observe this issue;
- Notaries do not appear to be open for cooperation with civil society, and the non-willingness for cooperation sheds more doubt with notaries rather than only lack of will to cooperate;
- Women are challenged by this process of non-verification of inheritance, and in that regard they are even more deprived of their right to participate in heritage;
- Delays in reviewing heritage cases at the court and non-initiation according to office duty discourage women to ask for inheritance;

- Applicable legislation recognize the full rights of women to inheritance considering them equal to men, but in practice there are no opportunities that encourage women or provide them proactive support in the process;
- Legislation in the area of civil and non-contested inheritance does not give Notaries the right to deal with reviews of inheritance – the Notaries rely only on the rights given through the Law on Notaries, which besides being incomplete in its contents does not affect women participation in inheritance;
- Legislation in the area of non-contested inheritance provides clear procedures for initiation of cases according to ex officio procedure, but this does not take place in practice;
- Initiatives from civil society and institutions may affect women, men, persons owning wealth and aim to pass that to their successor (potential heirs), relevant institutions and society in general should be more aware of importance that participation of women in inheritance has;
- Court could do more to improve transparency by using the Information Board more adequately;
- Holding hearings in judges' offices continues, however the majority of hearings are held in court rooms;
- Technical issues related to the solemnity of court hearings continue not to receive added attention such as: wearing uniforms by key parties in the procedure, initiation of hearings on time, and use of two languages.

Recommendations:

- Law on inheritance is involved in the process of legal amendments in function of improving women's rights to inheritance in affirmative sense;
- Women will become more powerful if the occurrence of giving up inheritance is removed, at least for a certain period of time, and then the process of giving up is implemented in the form of donation;
- It is also recommended to revise the Law on Uncontested Procedure and the Law on Notary. Currently there are many legal and procedural uncertainties in addressing inheritance by Notary. In particular, notaries are not focused on the gender aspects, because the issue for them is considered as uncontested. This means that parties voluntarily state that they give up their right to inherited wealth. But related to this, there is the issue of hiding heirs, mainly women. Neither municipal services nor notaries do not investigate whether all legal heirs are included, therefore with these two bodies should be charged with the responsibility to fairly implement law through legal amendments;
- Notaries to be supervised more by institutional hierarchies in exercising their function, especially with regard to inheritance. From practice and activities of the

project we encountered non-willingness of notaries to implement the law fairly, especially with regard to hiding women legal heirs. In addition, Notaries must be more transparent in their work. Supervisory institution, such as the Ministry of Justice must ask from Notaries that besides being law enforcers, to also be open for cooperation with civil society;

- To avoid weaknesses of the process, a national center should be established which contains property data related to decedents and legal heirs, in order not to only verify heirs, but also to identify all property and wealth of the decedents. Through this process, there will also be a review of inheritance of a decedent, and not as it happens now when the review of inheritance is done only for the portion that the party is interested;
- Civil society to continue its activities in the function of increasing citizen awareness for participation of women in inheritance. Through advocacy and informative activities, organization of public education and outreach workshops and special activities for women community on inheritance issues the civil society should contribute more on awareness raising;
- To consider changing educational curricula, especially in high schools, which would have to be adapted for creation of a social mindset for equal treatment of boys and girls in inheritance;
- It is recommended that the Court considers with higher commitment the issue of transparency and public information to increase citizens' participation in the judicial system. The most appropriate action in this aspect is the adequate use of electronic screen that is installed in the hall of the Court building. The court needs to treat with priority inheritance issues and review such cases as efficiently as possible. Also, there should be even more commitment to resolving cases that are in the contested procedures that include women in the process. Resolving cases when women clearly demand their right to the inherited wealth with a positive result and recognizing the right of women to inheritance would create cases or success stories that would encourage other women to break existing prejudice in the society.

Partners Kosova - Center for Conflict Management from Prishtina

The project "Monitoring courts and prosecutions on referral of cases for mediation" focused on monitoring the process of case selection and referral to mediation, case management process and their status at Mediation Centers, and the return of those cases to Courts and Prosecutions. Monitoring was performed at Basic Courts, Basic Prosecutions, and Mediation Centers in Prishtina, Ferizaj, Gjakova, and Mitrovica.

Findings:

Data collected during monitoring at Basic Court in Ferizaj:

- Low number of judges and professional associates, and heavy workload of cases makes the process difficult;
- No case was referred to for mediation by the court during January-April 2015;
- Prosecution is very well organized about selection and referral of cases for mediation, keeping track of all case details in the records book. Prosecutors and administrators are ready to report about cases with accurate data at any time;
- At Mediation Center cases are taken for review immediately, parties are invited, and mediator is selected by the parties from the list of mediators. Protocol forms are always used for referral of cases for mediation. Cases taken for review are resolved within deadlines. There were no self-referral cases for the period covering January-April 2015;
- Parties sometimes fill out the mediation questionnaire when leaving mediation.

Data collected during monitoring at Basic Court in Gjakova:

- Basic Court in Gjakova works with a very low number of judges – with only two judges who refer cases to mediation;
- Judges select cases for referral to mediation, they respect all case selection and referral procedures using protocol forms for mediation;
- Most of the cases referred by Courts for mediation are civil cases;
- Judges keep evidence individually. The court does not have a registry for recording cases that go for mediation, because based on an internal regulation of the court it was determined what registries the court keeps, so that evidence is taken by Mediation Center;
- Prosecution possesses the book that records cases that are sent for mediation, prosecutors also keep evidence of the cases they refer to mediation;
- There is an increase of cases that are referred to mediation by prosecution, but also resolution of cases at Mediation Center (43 cases referred during January-April 2015). The number of cases referred to mediation by court varies from month to month during the period covering January-April 2015;
- There is unique feature of including minor and minority cases for referral to mediation;
- At Mediation Center cases are taken for review immediately, parties are invited, mediator is selected by the parties from the list of mediators;
- Protocol forms are always used for referral of cases for mediation;
- Parties almost never fill out the questionnaires when they leave mediation.

Data collected during monitoring at Basic Court, Basic Prosecution, and Mediation Center in Prishtina:

- Hearings were open in court rooms as well as in offices, and judges were open and offered us cooperation with regard to cases referred to mediation;
- Judges select cases for referral to mediation individually and independently. All case selection and referral procedures for mediation are observed, using protocol forms for mediation;
- Court usually refers criminal cases for mediation, which is the case only in Prishtina;
- Judges keep evidence of cases individually – the court does not have a registry of case records that are referred to mediation;
- Court chairman is against referral of criminal cases to mediation, claiming that agreements reached by parties through mediation are unstable;
- Mediation Center keeps the evidence;
- Prosecution possesses the registry that records all cases referred to mediation, and prosecutors also keep evidence of cases they refer to mediation;
- There is an increase of number of cases that are referred to mediation by the court and prosecution but there is also increased number of cases resolved at Mediation Center;
- Number of civil cases referred to for mediation by courts is very low for the period covering January-April 2015;
- Also the number of self-referral cases to Mediation Center is very low;
- At the beginning there were delays at the Center to start reviewing cases due to large number of cases. Usually, parties are offered a list of mediators so that they select the mediator. Protocol forms for referral of cases to mediation are always used;
- Mediation Center in Prishtina leads with the number of cases resolved and referral of cases for the period covering January-April 2015;
- Parties usually fill out questionnaires after mediation.

Data collected during monitoring at Basic Court, Prosecution, and Mediation Center in Mitrovica:

- The coordinator for managing cases for mediation is appointed, who in cooperation with other judges selects cases for referral to mediation, where all case selection and referral mediation procedures are observed, using protocol forms for mediation;

- The court possesses registry for recording cases referred to mediation (the registry was developed by Mediation Center in Mitrovica);
- The number of cases referred to mediation by court for the period covering January-April 2015 is evident but low;
- Basic Prosecution in Mitrovica increased the number of cases referred to mediation even though it lacks working space for prosecutors and assisting staff. Prosecution keeps evidence in the book of records of all case details;
- At Mediation Center cases are taken under review immediately, parties are invited, and mediator is selected by parties from the list of mediators;
- Parties fill out questionnaires after leaving mediation process.

Recommendations:

- It is recommended to increase the number of judges and professional associates, especially at Basic Courts in Gjakova and Ferizaj, which would assist in resolving cases as well as case referral to mediation;
- Judges from branch courts of basic courts need more information about mediation so that they refer cases to mediation in the future;
- To increase cooperation between Courts and Mediation Centers, and ask for technical assistance by Mediation Centers during case referral, e.g., during preparation of invitations for parties, etc.;
- Judges to refer cases to mediation individually in order that cases don't wait at the court during entire month until a certain number is collected;
- To ensure better conditions for work at Basic Court in Mitrovica, which would affect updating judges in resolving cases, but also on case referral to Mediation Centers;
- Mediation Centers to identify more effectively how to inform public about mediation, such as through TV promotions, campaigns, brochures, and other forms in order that citizens easier and faster resolve cases through mediation, without going at the court or prosecution;
- To organize more joint meetings between Courts, Prosecutions, Mediation Centers and civil society Kosovo-wide, and to exchange experiences on case referral to mediation in order to unify the methodology of action.

Association of Independent Intellectual – SHIP from Deçan

The project “Monitoring Basic Court in Peja, branch in Deçan” aims to increase efficiency of the work of the Court in reviewing judicial cases pertaining to forests and their execution, as well as increasing level of transparency of the Court in Deçan to civil society and citizens.

Findings:

- Level of cooperation between justice institutions and civil society organization is increasing;
- Investments made by USAID in regulation of internal infrastructure turned Court building into a better working and more transparent environment. However, these new conditions are not used at best, since there are lacking logistics equipment (computers, printers, fax machine, scanners, etc.);
- Lack of a judge who would deal with civil cases, since for a long time the court did not have a judge, thus the number of backlog cases has increased;
- At the screen placed at the entry of the Court, upcoming hearings are published, which increases transparency of the institution;
- Responsibility for the bad situation in the forests falls onto all country institutions, and in this regard on the Courts as well;
- There are delays in execution of legal cases either through Court, Probation Service, or Kosovo Police;
- In 2014, executions of alternative sentences started, such as sentence with labor for general benefit;
- Engagement of Kosovo's Probation Service (KPS) in implementation of alternative sentences should be appreciated. According to KPS, these alternative sentences are a result of SHIP project with USAID, which affected efficiency and making alternative decisions;
- The issue of execution of cases related to compensation of forest degradation is concerning, where according to official data of the Court compensation for forest degradation is zero;
- Statutory limitation in the procedure of executing offence cases is a long concern, and it still continues. According to police and court records, there is a backlog 1820 cases in execution procedure, cases from prior to 2012;
- During the time we followed court hearings, we observed that all pressed charges, for both criminal and offence cases, involved physical persons even though the largest destroyers of forests are considered to be forest business operators.

Recommendations:

- Cooperation of justice institutions with those of civil society to continue with implementation of other projects;
- Kosovo Judicial Council to equip rooms where court hearings are held with the necessary equipment for work and transparency;
- Institutions to take their legal responsibility, to communicate and coordinate in a more efficient way in order to protect forests;

- The newly-created conditions for work should increase institutional transparency and work efficiency;
- To give priority to issuing alternative sentences which effect on achieving the purpose of judicial decisions (re-socialization, hindering repetition of acts);
- Respective institutions to investigate potential cases of corruption, not only at the justice and investigation institutions, also within respective Agencies;
- Supervision institutions to follow the work of officials who deal with enforcement of cases (execution of decisions) to disable prescription of cases (exceeding legal timelines).

Advocacy Training & Resource Centre - ATRC
Rr. Gazmend Zajmi, Nr.20
10 000 Prishtina, Kosova
Tel: +381 38 244 810
E-mail: info@advocacy-center.org
Web: www.advocacy-center.org

"Bringing out the advocate in everyone"